

Kardos Ferenc

Az alagút végén

ISBN 978-963-7123-75-7

Olvasószerkesztő: Mácsik Mária

**A borítót tervezte:
Kucsák Gábor váci nyomdász könyvkötő, mester**

Magyar Pedagógiai Társaság

Budapest 2020.

Kardos Ferenc

Az alagút végén

Előszó

Kardos Ferenc tanítványom volt, s az én pedagógiai hitvallásom szerint most már tanítványom marad – befejezett vagy éppen félbehagyott tanulmányaitól függetlenül - , amíg ő ezt így tartja. Ez a mester–tanítvány viszony jogosított fel arra, hogy az első könyv, a *Van kiút* első olvasójaként vállaljam a kiadással járó gondokat, s jogosított fel arra, hogy a Wesley Főiskola legendás rektorát, Iványi Gábor elnök urat kérjem fel az előszó írására. Ferencre s rám nézve is megtisztelő, hogy első szóra vállalta. Megértette Kardos Ferenc üzenetét, mely őt magát is, engemet is közös hálóba von: a szegények és elesettek iránti szolidaritás hitvallását, az emberi felemelkedés becsületének elismerését. Mert a *Van kiút* erről szólt. Aki még nem olvasta, meggyőződhet róla.

Ferenc vallomásos kedvű férfiú, fontosnak tartja, hogy nehéz életének, „alagútjárásának” tapasztalatait átadja azoknak is, akik hasonló göröngyös úton járnak, s azoknak is, akiknek szerencsájük adatott a „történelem sugárútján” haladni előre.

S Ferenc tudásra vágyó férfiú, olvas, tanul, megfigyel. Arra is törekszik, hogy a megélt világot – akár saját sorsát, akár a rábízott növendékekét, a „nehéz fiúkéét” – egyre jobban értse. Olvas, tájékozódik, véleményt alkot.

Az „alagút végéről” érkező tudósítás szembesít bennünket ezekkel a tépelődésekkel, reflexiókkal is. Ferenc vitára kínálja ezt is.

Élete „nyitott tenyér”. Tenyérjós ugyan nem vagyok. De megpróbálok belőle olvasni. Sokat tanulok belőle.

Ajánlom a kötetet az olvasónak

Trencsényi László

Bevezetés helyett

Az alagút hosszú volt. Szegénységből, hátrányos helyzetből kivergődni a fényre, vagyis az emberhez méltó életre. A címen nem kellett sokat gondolkodnom. Küzdelmes évek után jönnek az újabb, már érett fővel megélt napok, amikor már látom, hogy nem volt értelmetlen sötétségben, alagútban küzdenem a szabadulásért a múlt nyomasztó emlékeitől, jobb jövőm érdekében...

*

Gyermekkorom színtere Gichathalom. A kis falu a Bakony aljában található, Pápa közelében. Magam Pápán születtem 1981. március 23-án. Gichathalom, a kis község nem rendelkezik különösebb természeti kincsekkel: nincs megfelelő talajvíz sem. Történelmi múltja a Pannonhalmi Főapátsághoz köti. Csak egy statisztikai adaton keresztül szemléltetve: a török után újra benépesült falu demográfiai jellemzői úgy alakultak (megnőtt a születések száma), hogy 1857-re a település szerkezetét, helyhatósági intézményrendszerét úgy alakították át, hogy Csehi, Gic és Hathalom községek lakosságának 97 %-a jobbágy volt. Egészen 1945-ig szinte csak a grófi birtokokon szerzett jövedelmükből éltek az itt lakók. 1957-től működött a kastélyban az a gyermekotthon, amelynek 1984-től én is lakója voltam. 150 gyerek közt nőttek fel. Sajnos az intézet azóta megszűnt, szélnek eresztették a gyerekeket. Sok pajtásom élete is „rossz vágányra került”. Én igyekeztem tanulni, ez a célom ma is. Kitanultam a szoba festő-mázoló szakmát a Kolping Katolikus Iskolában, Esztergomban. Sok munkahelyen dolgoztam, igyekeztem megfelelni a folyton változó követelményeknek. Műszaki, gépipari tapasztalatokra is szert tettem. Több tanfolyamot végeztem. Nyelvet tanultam, a számítógépes rendszerek megismerését is folyamatosan evidenciában tartom. De legfontosabbak számomra a pedagógiai tanulmányaim.

Életem legjelentősebb része nem a szülőfalumhoz, hanem Vác városához köt. Ez a Budapesttől északra fekvő, bűbajos kisváros az, amiről most itt, könyvem elején röviden írni szeretnék. Erről előző könyvemben, a Van kiút című kis kötetben is olvashattak. Úgy, mint nehéz gyermekkoromról. De az a szakasz lezáródott, és eljött a felnőttkor, amikor a kiutat megtalálva

kialakítottam felnőtt életem, megtaláltam hivatásomat. És most már látom munkám gyümölcsét, és az alagút végét...¹

*

Lokálpatriótaként hadd mondjak néhány szót arról a helyről is, ahol élek. Ahová vezetett a láthatatlan erő, a Jóisten, párom, Zsu által.

Vácot a XI. századtól említik írott források, a város tehát ezer éves. A Duna kanyarulatában fekszik, hegyektől övezve. A Bécsi Képes Krónikában leírt legenda szerint 1074-ben, amikor a közelben vívott mogyoródi csata előtt Géza és László herceg itt járt, a területet erdőség borította, melyben egy Vác nevezetű remete élt. Talán róla kapta a város a nevét. A város középkori magja a vár volt, amelynek faltöredékei mellett élek én magam is. A vár a belváros déli részén, egy kiemelkedő vízparti részen épült erődítmény volt. Ez a mai Géza király téren állt, a ferences templom pedig nagyjából azon a helyen épült, ahol egykor a várbéli székesegyház. Géza király ugyanis a győztes csatát megelőzően tett fogadalma beváltásaként építtette ide a Szűz Mária tiszteletére szentelt székesegyházat, őt abban is temették el 1077-ben.

A tatárok hadjárata 1241 tavaszán érte el Vácot, a támadók elpusztították a várost. A tatárok kivonulását követően az ország újjáépítéséről Vácott tanácskozott IV. Béla király a főuraival. Ezután nagyobb számban telepések érkeztek ide dél-német vidékről. A mai főtéren települtek le. Házaik gótikus stílusban épültek. A ma látható gyönyörű barokk főtér impozáns

¹ Külön köszönet ezért a könyvért mentoromnak, akitől rengeteg segítséget, szeretetet, tudást, biztatást és emberséget kaptam. Köszönöm, Trencsényi László tanár úr! A tanár úrtól nemcsak a szakma gyakorlásához szükséges ismereteket tanultam meg, hanem azt az elhivatott, hősiesség küzdelmet is, amit a gyermekvédelem terén folytat. Bennem felfedezte azt a tanítványt, aki kicsi gyerekként elszenvedte a családon belüli erőszak legdurvább formáinak egy részét. Talán bizonyos szempontból ez is hozott minket össze, így alakult ki a mester-tanítvány viszony köztünk. Mindig tisztelettel figyelem előadásait minden fórumon, és látom, hogy fáradhatatlanul kiáll amellett, hogy erőszakmentesen szálljunk szembe az erőszakkal, és küzdjünk ne csak a családon belüli erőszak, hanem az iskolai erőszak ellen is. Én is osztom Trencsényi tanár úr véleményét, hogy nem „örököt” kell egy iskolába küldeni, hanem a leendő pedagógusoknak kell megtanítani, hogy milyen módon formálják a gyermek egyéniségét. Az erőszak nem vezet jóra!

Köszönet illeti Iványi Gábor rektor urat is, aki tiszteletre méltó humanitárius tevékenységével évtizedek óta a hajléktalanok megmentésén dolgozik. Hit által vezetett munkája mindig segítette az én pályámat is, hálával gondolok rá azért is, mert első könyvemhez ő írta az előszót. Szolgálat, ahogyan az elesetteket segíti, példa lehet mindannyiunk számára – hitünk erősítheti Istenben, az emberek szíve mélyén rejtőző jóságban, értékben.

De nem felejtkezhetek el Takácsné Ildikó néniről sem, aki 8 éven át volt gyermekfelügyelőm a gici intézetben. Ő töltötte be életemnek ebben a szakaszában az anya szerepét, elhivatottsága példát adott nekem, hogy megtanuljam a munka, a szorgalom tiszteletét. Mondhatom, hogy ő volt az első ember, a példakép, aki elindított a pedagógusi pályán. Vele később olvashatnak ebben a kötetben egy rövid beszélgetést.

Szeretném megköszönni szerkesztőm, Mácsik Mária segítségét is. Vele is olvashatnak egy beszélgetést majd.

Hálával gondolok Kucsák Gábor váci nyomdászra, könyvkötő mesterre, aki a borítót készítette ehhez a könyvhöz.

És hatalmas köszönet páromnak, Zsunak! Az ő mindennél fontosabb szerepét az életemben a könyvben többször is hangsúlyozom.

lakóházaiba az egykori, a török alatt elpusztult németváros házainak tégláit is beépítették a XVIII. században. A pincéket is felhasználták, egyik ilyenben látható a világhíres Memento Mori kiállítás, mely a szenzációs váci múmialeletekből mutat be néhányat. A barokk korban élt, az egykori domonkos kriptába temetkezett polgárok természetes úton kiszáradt holttesteiről van szó. A reneszánsz felvirágzást hozott a város életében. Báthori Miklós püspök építkezései legendások voltak már kortársai körében is. Majd a pompának véget vetett a török hódoltság. Több ostrom érte a várat, de tartósan is átvette az uralmat a város felett a török. A hódoltság után elpusztult vár, üres város maradt. Ekkor telepések érkeztek, és a fent említett, ma is megcsodálható barokk város a püspökök segítségével felépült.

Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc idején két nagy csata zajlott városunkban, ezekre emlékeztet az országban elsőként állított emlékoszlop a város déli kapujánál, híres búcsújáró kegyhelyünk, a Hétkápolna közelében.

A II. világháború alatt mind a németek, mind a szovjet csapatok megszállás alatt tartották a várost.

1945 után sok jelentős építkezés, fejlesztés történt, Vác ipari várossá vált, ám az elégedetlenség a kommunista rendszerrel szemben 1956-ban egészen világosan megmutatkozott. A ma is működő, hírhedt váci fegyházban raboskodók kiszabadulhattak, azonban sok jelentős személy, politikai fogoly ezt már nem élhette meg.

A magyarországi rendszerváltással Vác élete újabb fordulóponthoz érkezett. A nagyipar felszámolásával a munkahelyek jelentős része megszűnt, ugyanakkor a város új munkahelyekhez jutott főleg a külföldi befektetők, cégek által.

Vác iskolaváros. Több alap-, közép és egy felsőfokú intézmény működik a városomban.

Pedagógus szemmel...

Erdélyi László sorai nagyon megtisztelőek első könyvemről: „Tiszteletre méltó Kardos Ferencnek ez a hozzáállása és erőfeszítése, ahogyan szembenéz a múltjával, jelenével, lehetséges jövőjével... Kíméletlenül őszinte, pontosan ráérez a kritikus pontokra, és igyekszik megérteni, bár nem felmenteni azokat az embereket, akik bántották. Megérteni azért szükséges, hogy meg tudjunk bocsátani nekik. Megbocsátani azért kell, hogy egyáltalán élni tudjunk most és majd, s ne az önsajnálát és ne a harag határozza meg életérzésünket. Az olvasó hamar drukkolni kezd ennek az őszintén író embernek. Aztán ahogy tovább olvassa, rádöbben, hogy saját magának drukkol Kardos Ferenc sorsában. Mert írása az ő sorsán keresztül rólunk is szól. Mert vele együtt mi vagyunk azok, akik múltunk gonosz történeteit túl akarjuk élni, mi akarunk megbocsátani, mi akarunk egy jobb világ építőmesterei lenni, mi akarjuk, hogy virág nőjön a szemünkben (József Attila), mi akarjuk betölteni azt, amire születtünk...

A gyerekek átlátnak a felnőtteken. Észreveszik, ha valaki csak a szerepét játssza, csak hatalmát fitogtatja, mint ahogy azt is, ha őszinte szívvel fordul hozzájuk. A nehézség ott van: aki őszinte felnőttel alig találkozott, aki annyiszor csalódott, nehezen tud már bízni bárkiben is. Nem ér el addig, hogy kialakuljon egy olyan kapcsolata, akiért érdemes jónak lenni. Erre mondja Korczak: a gyermeket meg kell győznöd arról, hogy az a hatalom, amit te képviselsz, az más, mint amivel eddig találkozott. Más-e az én hatalmam? – tehetnénk fel olvasóként a kérdést. Mitől más Kardos hatalma? Aki végigolvassa írását, megtudja a választ.

Jó, hogy nem ilyen terhelt gyermekkorom volt. Tán el sem bírnám hordozni. De az átélt hátrányokból szülhet előnyt is az ember. Akin átment az állami gondozottság úthengere, a saját bőrén megtapasztalva bele tudja élni magát azoknak a fiataloknak a helyzetébe, akikkel most történik meg az, ami egykor vele. Nem dob hátast attól, ha beszél neki egy gyerek, s tudja, hogy az agresszív és más deviáns viselkedés mögött nehezen gyógyuló súlyos sebek húzódnak. Megkapó, ahogy Kardos Ferenc kereste a lehetőséget a fociban, ahol a fiatalok levezethetik fölös energiáikat, agressziójukat. Csapatjáték. Amikor egy focista befejezi aktív pályafutását, és edzőnek áll, tele van új és jó gondolatokkal, lelkesedéssel, hogy mit lehetne másképp: jobban csinálni. Ebben látok párhuzamot Gera Zoltán és Kardos Ferenc között. Kívánok további jó utat nekik, hogy találjanak segítő szándékot, be tudják futni pályájukat, és ha kudarcot tapasztalnak is, ne törjön össze bele a szívük.”²

² http://www.tani-tani.info/a_szembenezes_konyve

Megsebzett nemzedék – a hagyományos falusi élet halála

Még gyermekkoromban elképzeltem magamnak egy olyan jövőt, amit csak kevesen a környezetemben. Nem azért, mert mások nem vágytak a szeretetre, a rendes ételre, a meleg a szobára. Csak nem volt meg bennünk még az álmodozás igénye sem. Belesüppedtek a mindennapok egyformáságába, a falusi élet depressziójába. Én kifejezetten nagy értéknek tartom a hagyományos paraszti életformát, a nagycsaládban élést, a földművelést, állattenyésztést. A falu világának külső beavatkozással, politikai indítással keresztülröltetett modernizációs kísérlete volt, ahol termékeny talajra talált, s időről időre - e világ jobb, szerencsésebb korszakaiban - hozzásegítette falusi életet a világ tágabb horizontú megismeréséhez, volt ahol (Csoóri Sándor írt erről Tudósítás a toronyból című híres szociográfiájában: a közösségi életnek, közös kultúrának adott új színtereket, iskolázást, technológiai fejlődést is ígért s nyújtott). Másutt "pantallós hivatalnokok" zúzták szét az éltető közösségi hagyományok nagy részét, nem tudták organikussá tenni a fejlődést (Galgóczi Erzsébet indulatos novelláiból ismerjük ezt a világot), szembefordították a falu fontosabb társadalmi csoportjait. A közösségi tulajdon szép utópiájából új és igazságtalan társadalmi különbségek szökkentek szárba. Mindezt betetőzte a rendszerváltás hebehurgya, csak a bosszúban gondolkodó agrárpolitikája.

Néhány merész és természetszerető fiatal már jó ideje próbálkozik biotermeléssel, a múlt emlékeinek megőrzésével, egy egyszerű, de egészségesebb életmóddal.

Volt egy korszak, amikor az emberek vidéken a saját életükben bekövetkezett drámai változásokat egyszerűen nem tudták feldolgozni. A falusi ember mindig elsíratta, meggyászolta hagyományos módon a halottait, és így, illetve a nagycsalád támogatásával, az istenhit, vallásosság segítségével könnyebb volt feldolgozni a gyászt. De jöttek a Rákosi-korszak, a kádári rendszer borzalmi, és egyszerre veszett el sokak háza, földje, jószága, hazája, családja... és hagyományos értékrendje is sajnos.

Mindezt a falusi emberek, korábbi gazdák közül sokan úgy élték meg, hogy elvették tőlük az ősök hagyatékát – mind materiális, mind lelki értelemben. Gyökér nélkül a növény is elpusztul. Sokan közülük is sorvadásnak indultak - a gyárakba, városokba, szülőházukból betonzsungelekbe kényszerített emberek, vagy azok, akik falun maradva nézték a földeket, ahol idegen gépekkel sokszor idegenek művelték a területet, ahol nagyapjuk még lóval, ekével szántott.

(A veszteség, a fájdalom a falu kollektív emlékezetében is megszépítette a múltat. Nem a Móricz-hős, a nevelőszülőtől nevelőszülőig szökő Árvácska rettenetes sorsa, nem Sánta Ferenc novellájában megörökített, meghalni – a családnak áldozata által egy falat kenyérral többet hagyni - a hegytetőre vánszorgó öregember, nem a vagyoni különbség miatt szétválasztott, szétüldözött szerelmesek, a hajnaltól napestig gyötrő – olykor másnak végzett – munka, vagy éppen a reménytelenül tönkrement, ám mégis egybetartott házaseset emlékei az erősek, hanem valami szép, közös együttélés nosztalgiája, a békés idill képe maradt meg.)

A lelki sebektől szenvedő magyar paraszt mit adhatott gyermekének? Jó esetben még maradék hitét, meg az iskoláztatásra való biztatást – hiszen ez az út járható volt.

De volt egy olyan réteg is, amely belesüppedt a traumába, és az alkoholizmus, majd az újabb gazdasági válságok folytán a mélyszegénység mocsarába. Megjelent a bűnözés olyan vidékeken is, ahol korábban nem kellett zárni a házak kapuját, nem volt bolti lopás. Én egy olyan családból jöttem, ahol még nagyapám tudott a lóval bántani, fájdalmas emlékei nem teperték a földre, és még jutott nekem, kisgyerekeknek is néhány jó, bölcs szó. De szüleim nemzedékének egy része már talajt vesztett, identitástudat nélküli volt.

Pedagógus szemmel nézve úgy tapasztaltam, hogy az egyszerű paraszti környezet, a természet ösztönös tisztelete nagyon fontos nevelőerővel bírnak egy gyermek életében – nem véletlenül álmodozott Rousseau ilyen nevelésről.

Mi már nem tapasztalhattuk meg testvéreimmel ezt a természetes nevelőerőt, hiszen, mint mondtam, részben a történelmi előzmények miatt nem tudtuk „ellesni” az idősektől az élhető élet alapvető törvényeit. Az öregek emlékeiben él még – tán a valóságosnál is tisztábbá szépitve az emlékezetben -, hogy a tisztesség, a szorgalom, a tisztelet Isten és az emberek iránt a régi parasztság körében alapvető fogalmak voltak.

Nagyon sajnálom, hogy nem utazhatom az időben, nem lehetek részese annak, hogy még hallhatnék déd- vagy ükszüleimről.

Szeretném néha tudni, hogy ki vagyok. Persze van némi tudásom arról, honnét is származtak felmenőim, de ezek csak homályos pontok, és egy emlékezetét, összetartozásának tudatát elvesztett családban nem lehet családfát felállítani. Néhány iskolában Kazincbarcika környékén egy időben így tanították a történelmet: rajzold meg családfádat.

Szerencsésebben startoló, érdeklődő fiatalok is nehezen bukkannak felmenőikre a levéltárak anyakönyvei alapján. Nálunk nem nagyon meséltek családi történeteket, és bölcs gondolat, hogy az ember jobban meg tudja érteni önmagát, ha tudja, hogy ősei hogyan kezeltek egy-egy problémát. Önismeretünk egyik alapja őseink, felmenőink életének, jellemének ismerete. Ezt most érzem át, és úgy szeretném, ha növendékeim tudnák kicsodák, miért is

olyanok néha, amilyenek, hogy el tudják fogadni önmagukat. Látom, tudom, hogy nem is kíváncsi a legtöbb fiatal arra, hogy mit is mesélhetne a nagyfi az ő nagyijáról.

Én halmozottan hátrányos helyzetű fiatalokkal vagyok együtt nap, mint, nap. Nyilván a bűnözés különböző fajtáit megismerő kamaszok nem rendelkeznek kellő lelki töltettel, megfelelő műveltséggel. A történelem legalapvetőbb fogalmai is ismeretlenek a számukra. Én magam is felnőtt fejjel kellett, hogy megtanuljak sok mindent a magyarság múltjáról. Bizony, nehéz volt munka, család mellett.

Amit esetleg felesleges ismeretnek véltem kamaszfejjel az iskolapadban, az most már egészen más szemmel nézem. Döbbenetes, hogy a 20. századi magyar történelem sok-sok tragédiája mögött lassan kezdtem felismerni a saját családom tragédiáit, hogy a kényszerek, a traumák nagyban tehetnek arról, hogy olyanok lettek rokonaim, amilyenek.

Már utaltam arra, hogy a parasztság gyökértelessé válása, a falusi közösség megtartó erejének eróziója micsoda hatással lehetett apámra, anyámra. Anyám meghalt, bár nem nevelt fel, intézetben, illetve nevelőszülőknél nőttem, mégis eltemettem. Felnőtt, fiatal férfiként azt éreztem, hogy ez kötelességem. Nem a szüleim tanítottak meg arra, hogy mi a végtisztesség megadásának méltósága.

Génjeinkbe nemcsak betegségeink, hanem magatartásunk alapjainak egy része is beleíródott. Ki tudja, hány őszám jellemvonása dominál bennem, hogy ösztönösen az esetetek támogatását gyakoroltam mindig, a műveltség, az előbbre jutás utáni vágy élt mindig bennem?

Egy intézeti gyereknek sok harcot kell megvívnia az életben maradásért. Kell tudnia alkalmazkodni, csendben maradni, ha kell, de felismerni azt is, mikor kell szó emelni a jogaiért, mind a felnőttek, mind a gyerekek felé. Minden közösségben vannak vezéregyéniségek, akik le akarják győzni a gyengébbeket, holott ők maguk sokkal gyengébbek náluk, mert erőfitogtatással kompenzálják valódi énjük sérült voltát.

A pedagógiában sok elmélet született arról, hogy a gyermekek fegyelmezése, viselkedésük megértése kísérletezés által jól elemezhető.

Erre egy példa, még ha nekem és sokaknak nem is szimpatikus, a stanfordi börtönkísérlet. Zimbardo, a kísérlet vezetője abból indult ki, hogy a hétköznapi ember is bizonyos körülmények között gonosszá válhat. A nélkülözés, az összezárttság, a parancsuralmi rendszer kegyetlensége agresszívvá teszi a legjobb indulatú embert is. Az 1971-es, USA-beli pszichológiai kísérlet, melynek részleteivel a pedagógia szakon tanulóknak a felsőoktatásban meg kell ismerkedniük, ugyanazokat a döbbenetes emberi megnyilvánulásokat hozta ki a részvevőkből, mint a haláltáborokban, hadifogságban, Gulágon sínylődők is tapasztalhattak. De

az állati csoportosulásokban, például egy baromfiudvarban is kegyetlen hierarchia uralkodik, és mondhatjuk, a börtönök a hagyományos formájukban valóban állattá tették az embert.

Bármilyen lelkiismeretes nevelővel is találkoztam gyermekkorom, vagy munkám során, bármilyen humánus szellemben is próbáltam működni, mint felnőtt, láttam, néha tehetetlenül, hogy az erősek, a keményfiúk elnyomják a rangsorban alattuk állókat.

Ez a magatartás mindig is visszataszító volt a számomra, és igyekeztem a magam módján tiltakozni ellene. Ez egyfajta daccal és keménységgel tölti el az embert, de jó esetben ezek az érzések átalakulnak irgalommá, mellyel nehéz sorsú embertársaink felé fordulunk.

Nevelni, alkalmazkodni, elfogadni ... 2020 ...

Egyes elméletek az alapvető emberi jogokon, az emberséges bánásmódon túlmenően még azt is fontosnak tartják, hogy mikor kezdjük intézményes keretek között nevelni a gyermekeket. A nyugatinak nevezett társadalmakban az elmúlt évtizedekben lezajlott változások a mindennapi életet és az emberek gondolkodását alapvetően befolyásolják. A megannyi nélkülözés után hirtelen nekiszabadult, a reklámok által még meg is támogatott fogyasztói szemlélet sokszor hamis értékeket tesz istenné, elérhetetlen álmokat rajzol a virtuális világban. Növekszik a válság tudata, az emberek fokozódó elégedetlensége (önmagukkal és a társadalommal) sérültté teszi az ember pszichéjét. Így családok is válságba kerülhettek. Ezt mi, a társadalom perifériáján élő, már gyermekként bűnelkövetővé váló fiatalokkal foglalkozó nevelők, pedagógusok a maga puszta valóságában tapasztaljuk. Nemcsak nyomorgó, kisebbségi létben élő fiatalok követnek el bűnt. A gyermeknek elsősorban szeretetre, figyelemre van szüksége, nem tárgyakra, nem pedig törődés helyett a pótcselekvésekre. Ha a gyermek nem érzi az egységet a szüleivel, akkor elveszti biztonságérzetét, és ott keresi, ahol elfogadják. Könnyen keveredik rossz társaságba, kipróbálja, az italt, a kábítószerket, és elindul a bűnözés, az éjszakai élet útján.

Egyes pedagógiai szakemberek a 20. századtól kezdve egyenesen lélekgyilkosságnak nevezték azt, ahogyan a hagyományos oktatási rendszer bánik a felnövekvő nemzedékkel. Ezen az irányzatok közül többen a magántanulói – vagy a családias közösségi (tanulócsoporthoz) - formát részesítik előnyben. Igaz, hogy egy iskolai osztályban is megterem a fent említett megnyomorító hierarchia, amit az etológusok az állatok körében tapasztaltak. De közösségre – gyakran hibáival együtt is – ugyanúgy szüksége van egy gyermeknek, mint az otthoni körülmények adta szabadságra. Mögöttünk áll a koronajárvány miatti online-oktatás. A tananyag mennyisége, a tankönyvek többé-kevésbé adottak voltak. Csak ezeket eleve más módszerekhez, körülményekhez tervezték. Az a furcsa állapot állt elő hirtelen, hogy az otthon keretei közt meg kellett teremteni az iskolában természetesnek vett követelmények teljesítésének lehetőségeit. Ez igen nehéz helyzetet teremtett. A szülők eleve hagyományos iskolai keretek közt nőttek, emlékeik az egyes tantárgyakról esetleg nagyon is homályosak voltak (s alkalmasint munkahelyük ügyeivel voltak elfoglalva, vagy foglalták el a családi számítógépet). Nem beszélve arról, hogy a 21. századi informatikai robbanással együtt jártak módszertanbeli változások is. Nem beszélve a leszakadó vidékekről, ahol az informatikai eszközök a családokban, a szegénység miatt nem is voltak biztosítva.

Amikor Honti Máriát, Vekerdy Tamás özvegyét megkérdezték, hogy mit szólt volna férje a világvárványhoz, és ahhoz a fajta oktatáshoz, amely ezzel jár, így válaszolt: *„Nem örült volna neki. Egyszerűen örültem, hogy nem érte meg, mert betegnek lenni úgy, hogy ilyen volt a kórházi helyzet, ez félelmetes és rossz lett volna mindannyiunknak. Másrészt pedig ő nagyon fontosnak tartotta a tanár személyiségét, és ebből a fajta oktatásból ez a legteljesebb mértékben kimaradt. Sokkal kevésbé érezte fontosnak a tananyagot, és itt most a tananyag került előtérbe.”*

Én, mint javítóintézeti munkatárs eleve korlátok közé szorított életet élő gyermekekkel foglalkozom. Tehát a járvány miatti korlátozások számomra nem voltak olyan döbbenetesen feldolgozhatatlanok, hiszen én magam már sokféle élethelyzetet megéltem.

Korunk fiataljaira bizonyos szempontból valóban a sodródás jellemző: valahová tartanak, ha netán sikerül a továbbtanulás: megkóstolnak ezt-azt a közép- és felsőoktatás *korántsem mindig gazdagon* terített „svédasztaláról”, vagy mennek arra, amerre a szülők terelgetik. Nagyrészt az vezérli őket, hogy a gyerek majdan könnyen boldoguljon anyagilag. De a szülők is bizonytalanok abban, hogy mi lesz a jövőben a sikerszakma. A holtig tanulás jelszava pedig már mindenki számára ismert. Hiányzik a kiszámíthatóság, és gyors váltások jellemzik a mai munkavállalók életét is. Persze ez az én életemre is jellemző. Képzem magam, egymás után jönnek a munka területén az új kihívások – sokszor akaratomon kívül. Mert elég egy válság, felborul a mindennapi éltünk, kényszerű munkahelyváltás jön. Problémának látom sok „alternatív” iskola esetében, hogy kímélő gondoskodásukkal a legnagyobb jóindulat ellenére nem az életre nevelik a gyermeket. Sokszor nem adnak lehetőséget a valódi megmérettetésre, igazi erőpróbára. A világban pedig verseny van, volt, és lesz. Ez az emberi, állati, növényi élet törvénye. Tudom, vannak pozitív oldalai a gyermekközpontú, humanisztikus, demokratikus célokat és módszereket követő iskoláknak. Érdekérvényesítésre, kooperációra, művészi önkifejezésre, kreatív kézműves munkára tanítják például a gyerekeket, ezzel megszerettetik a mesterségeket.

Ám maguk a mesterségek is jelentősen átalakultak – gépesítés, mégpedig a számítógép által vezérelt gyártás dominál. Az én eredeti szakmám szobafestő-mázoló-tapétázó. Könyvem későbbi részeiből kiderül egy-egy beszélgetésből, hogy bizony nem minden intézeti társamnak jutott olyan élet, az akaratereő adománya, mint nekem. Sok elkallódott emberről olvashatnak majd, akik nem tudtak kimászni abból a sárból, amibe önhibájukon kívül gyermekkorukban belesüppedtek. Persze nem vagyunk egyforma lelkialkatúak, nem tudjuk sebeinket magunk gyógyítani – de ez utóbbi természetes is valahol, hiszen a megfelelő emberek, környezet gyógyít.

Őszülő fővel...

Igen, nem tudunk felejteni, de megbocsájtani valamiképpen igen. Én édesapámmal kapcsolatban vagyok így, akinek nem tudom elfelejteni kegyetlen, bár alkohol általi befolyásoltság miatt elkövetett tetteit. Életemről szóló első könyvemben, a *Van kiút* címűben sokat írtam erről, anyám és apám alkoholizmusáról, a családon belüli erőszak egyes formáinak megnyilvánulásáról az én gyermekkori családom körében. Persze az ember nő, és ha szerencséje van, bölcsőbb lesz, visszanéz, tűnődik, próbálja megérteni szülei magatartását. Én is gondolkodtam sokat, és tanulmányaim révén megismertem azt a társadalmi közeget is, más, történelmi távlatból, amiben éltek. Erre már tettem utalást. Próbáltam megérteni őket, mint egy kor és társadalom szülötteit. Igen, biztosan a „védelem” oldalán is vannak érvek... Ezt átgondolva közeledni akartam apámhoz. Nagyon is keményfejű embernek találtam, és biztosan ő is engem. Én makacsul harcoltam egy magasztos célért, hogy ami elveszett, azt visszahozzam. De ami végleg elveszett, azért nem tudunk sikeresen harcolni, szélmalomharc lesz.... Nem tudom, talán a mai társadalomban túl sok ilyen sérült család van, talán már kevesebb a sebeket nem hordozó ember, mint az, aki súlyos lelki sérüléseket nem szenvedett élete során. Persze mindig volt csapás egy család életében, hiszen hazánkat nézve sújtották a hadiesemények minden korban, és voltak járványok, nagy volt a csecsemőhalandóság. De nagycsaládban, összetartó, hagyománytisztelő, vallásos közegben ezeket a traumákat könnyebben fel lehetett dolgozni.

Korábban is írtam, de hangsúlyozom, a siratás, a halott melletti virrasztás ma már csak a romák köreiből ismert, de régen, minden népcsoport természetes szokása volt. Mert egy mondat végére ki kell tenni a pontot. Különben mindig próbáljuk folytatni azt a történetet, ami már lezárult. Emlékezni, temetőt látogatni persze kell. De a temetési szokások, a megemlékezés formái is személytelenné váltak igen sok esetben manapság. Ez is a szekularizált világ hozadéka lenne? Amikor anyám eltemettem, én nem a hit, erkölcs nélküli világ normái szerint cselekedtem. Emberi módon ... jobb kifejezést nem tudok. Életünk és halálunk is személytelenné válik hovatovább?

És hol voltak testvéreim, apám, aki minket nemzett, akivel anyának egykor közös volt a fekhelye? Sehol. Más családdal, másutt élt ... Nem volt közös könny, közös bánat. A társadalmi kontroll egykor megvetette a családjukat elhagyókat. Ez természetesen nem volt egészen igazságos, és nem mehetünk vissza az időben. De a koporsót egymás könnyeit megkönnyezőknél kell körbevenniük. Ez ma már a legkevesebb esetben van így. A divatos

„patchwork”-, vagyis összetett, szinte „foltokból összevarrt” családok ugyan nem megvetendőek, de nem is normák. Hogy az apám fia, de nem anyám gyermeke vagyok, de lehet, hogy apám a nagybátyám, mert így esett, és vannak testvéreim, de idegen szülők gyermekei, vagy köze van valamelyiknek vér szerint is hozzám... valahogy így megy ma... Nem akarok ítélni, de az élet ősi rendje ellen komolyan lázadni mindig nyugtalanságot, lelki betegséget hoz. Az idők változnak, de nem kell mindig, mindenben a változás után menni. A megfelelő tolerancia viszont alapvető – ezt vallom én is. Hiszen hogyan is ítélnék el idegen embereket, ha nekem, magamnak is mindkét oldalról vannak féltestvéreim... és életüket tragikusnak mondhatom, sajnós.

Apám tehát kemény diónak bizonyult. Nem ismertem őt eléggé, hiszen nem volt alkalmam megismerni. Nem adott rá lehetőséget. A közönye, és anyám közönye is olykor a legmélyebb sebet ütötte rajtam. Egy kép villan ilyenkor elém: anyám elmegy az intézet ablaka előtt, és én nézem, ő tudja, de nem néz vissza... Talán akkor is mámoros állapotban volt, de miért is? Hogy elnyomja a szíve mélyén égető büntudatot. Próbálok ezt gondolni. Ebbe kapaszkodom ... Hogy volt anyám, hogy elhiggyem, hogy volt, azért is temettem el a testét. Mert a méhében hordozott. Mely elporladt. Tudom, hogy volt, mert láttam a ravatalon. Ez volt a végső meggyőződés, a végső együttlét. És apa nem volt ott. Közös ágy, közös csók, közös gyermekek... ennyi lenne ez az egész, a házasság, hogy volt, és már nincs... mint egy tévésorozatban, hogy mindig változnak a szereplők... Vagy mai életünk tempója olyan még a magánélet fontos területein is, hogy az életünk maga egy film? A sztorikból indul ki az életünk, vagy életünkből születnek a sztorik? Én komoly dolognak tartom a hűséget, a minden nehézség ellenére való kitartást a párom mellett. Párom, Zsu is biztatott, hogy keressem fel mégis apámat. Nemrégiben meglátogattam őt. Otthonában, lefogyva, megtörten, betegen feküdt ágyában. 65 éves, sok betegséggel küzd. Még láthattam őt, de már elvesztette maradék érdeklődését is gyermekei sorsa iránt...

Páromat, Zsut úgy találtam meg, mintha valóban egy romantikus filmben lennénk. Szegény szakmunkás fiatalember voltam, de nagyon vágytam már egy saját otthonra, ahol én és életem társa alakít mindent. Nem albérlésben akartam tengődni. Fontos volt az esztergomi Kolpingban töltött időszak, a kamasz- és ifjúkor életszakasza. Lényeges, hogy megtanultam egy szakmát, de egy magatartásformát is. Hogy ne csak sodródjak, mint annyi intézeti társam a védő, óvó falak mögül való kikerülés után, hanem legyen célom, lássam az egyenes utat, mely átvezet az alagút utolsó szakaszán. Igen, már láttam a fényt, a jelképes fényt, amely a szabad pálya, a remény útjának kezdetét jelentette. Ösztönös optimizmusom most sem hagyott el. Indultam, csináltam, zártam a napot. Nem tudtam, hiszen tapasztalatlan ifjú voltam, az élet útján

adódó buktatókról. Hiszen a világ olyan egyszerű fiatalként szemlélve az életet: olyan fekete-fehér minden. És az idő végtelen. Nem szaladhatnak el az évek villámsebessen... ma már, kopaszodó, itt-ott őszülő fővel, de lélekben még mindig fiatalos hittel már látom, hogy a naptár lapjai gyorsan peregnek. Hiába volt nehéz sorom, mégis gyermek voltam egykor én is, és egy gyerek még nem érezheti az idő jelentését és annak súlyát. Felnőttként örült vágtnak tűnik minden nap. Szeretnék kiszállni az időnek abból a bizonyos vonatából, de nem lehet. Akadnak emberek, számomra szimpatikus egyéniségek, akik mintha kívül élnének az időn, a maguk urának tűnnek. Mindig voltak és lesznek alternatív életmódot folytató, remeteként élők, sőt egész családok, közösségek is választhatják ezt az utat. Természetközelség, szabadság, de kemény munka is jellemzi életüket. Hiszen a környezeti tényezőket, a természet törvényeit nem hagyhatják figyelmen kívül. Szeretem olvasni az ilyen „magányos hősök” életrajzát, nyilatkozatait, illetve ha adódik egy kis időm, szívesen nézem a róluk szóló filmeket. De jól tudom, hogy a szabadság utáni vágy így, társadalmon kívül élve, csak nehezen valósítható meg széles körben. Gyermekek születnek, a mai, modern kor gyermekei. Nem lehet elzárni őket a fejlődő világtól. Meg kell adni nekik a választás lehetőségét, a világ megismerésének esélyét.

Az otthoni tanulás, a szülővel, a családdal, a természettel való együttélés útján történő, egyéni tempóban megvalósuló tanulás – a nyilvános iskola minden nyűgével együtt - kevesek számára kínál reális esélyt a társadalomba való beilleszkedésre. Nálunk, az intézetben, ahol nőttem, a „nagyüzemi” nevelés dominált, sok-sok gyermek élt együtt a falai közt, talán nem is hallottak akkoriban még a pedagógusok új módszerekről a nevelésben. De ma már tudjuk, ahogy az informatikai vívmányok által megnyílt előttünk a világ, úgy a nevelési elméleteken és módszereken is módosítani kell újra és újra.

Én amellet vagyok, amit a szívem diktál: mit szerettem volna gyerekkoromban? Egy apát, aki megtanít barkácsolni, aki a példaképem lehet, és egy anyát, aki *gyógypuszit* ad és szeretettel int a jóra, nem pofonnal. Ezek alapvető vágyak. Ezek nem fognak változni a gyermekek lelkében. És ennek a vágnak a beteljesüléséhez kell segíteni a felnövekvő generációt. Akkor is, ha a hagyományos családmódel válságban van. Én mint nevelő jól tudom, mit jelent deviáns, tanulási nehézségekkel küzdő gyermekekkel dolgozni. Mivel soha nem volt még ilyen nagy szerepe a fejlesztő pedagógiának, a gyógypedagógiának, én magam is, sok szakképesítem mellett, elvégeztem a gyógypedagógiát is. Nem érzem eléggé hatékonynak a gyermekeknél, felnötteknél a pszichológiai támogatást. Ezzel nem a pszichológusokat illetem kritikával, de azt kell, hogy mondjam, futószalagon kezelik a betegeket ezen a területen is – tisztelet a kivételnek. Ennek persze megvan az objektív oka. A lélekgyógyász is ember, vannak magánéleti problémái, és fárasztó a munkanap, megfelelő tanácsot adni az egyre növekvő

számú betegnek. Mert nézzük csak meg: a rendelők telve szorongó emberekkel! Úgy tűnik, a modern társadalom magával hozta a növekvő szorongást is. Akiknek nem adatott meg némi biztonságos családi háttér, azok vagy erősebbek lesznek a sok lelki ökölcsapástól, vagy végképp padlóra kerülnek.

Sajnos gyermekkori barátaim, saját testvéreim körében ezt fájdalmasan megtapasztaltam. Én erős tudtam maradni, anélkül, hogy vallásos közegben éltem volna. Hitem velem született, és a jó mag a szívemben szárba szökkent. Így lettem egyre erősebb. Megtanultam védekezni, túlélni a gyermekotthonban. Meg kellett küzdenem, hogy elfogadjanak a társak, a nevelőim. Persze, mint minden fiú, én is követtem el csibészségeket. De ezek többségének megvolt az oka: például egy kiskamasz örökké korgó gyomra, hatalmas étvágya... Erről majd mesélek filmbe illő, de valóságos történeteket. De mindvégig éreztem, hogy nem természetes, ahogyan élünk. És azt, ha nagy bajban voltam, mindig valaki letörölte a könnyeim, és megkeményítette az arcom, de meglágyította a szívem. Felnőve, megismerkedve sok-sok hiteles emberrel, már tudtam, hogy mi volt ez a láthatatlan vigasztaló a szívemben. Aki nem ok és cél nélkül teremtett engem sem. Valamennyi nevelési feladat erkölcsi nevelést is jelent, csak más-más aspektusból. Az erkölcsi nevelés alapértékei az ún. ideális értékek, a jó, az igaz, a szép, melyek öröktől fogva léteznek, és mindmáig vonzzák az embert. A jellem kialakulásában az érzelmek is kiemelt szerepet játszanak, melyek az emberi cselekvés fő mozgatórugói. Az értelem segítségével felismert erkölcsi jó vagy rossz az érzelmek közvetítésével válik bensővé, melynek köszönhetően vagyunk képesek, hogy a helyes utat válasszuk. Erre egy drámai példát mondanék el. Egyik neveltem egy 17 éves. Egy bizalmas beszélgetésben a kommunikáció terén is igen gyenge fiú megnyílt előttem. Elmondta, hogy apjával komoly összeütközésbe került, és mélységes elkeseredésében 16 évesen az öngyilkosságot választotta. Fel akarta akasztani magát. A tettet majdnem sikerült is véghezvinnie. Egy vödörre állva, gerendához kötött kötélre akasztotta magát. Szorulni kezdett a hurok, a fiú bár nem volt tudatmódosító szerek hatása alatt éppen, bár korábban kipróbált néhányat, nem volt abban a pillanatban tudatánál. Cselekedett a mélységes kilátástalanság, az otthon elvesztése miatti eszméletlen fájdalomban. Egy barátjának azonban sikerült megakadályozni, hogy a vödör elguruljon, és a hurok teljesen megszoruljon a fiú nyaka körül. Elszörnyedve hallgattam a történetet. Ugyanez az eset megtörténhet egy jólszituált, vallásos családban is. Ma is vannak szegény gazdagok, és gazdag szegények, és igaz, aki szegény, az a legszegényebb ... ezek régi bölcsességek, de tán örökre igazak maradnak.

A fiú, mivel beszédhibás, nagyon igyekszik leplezni fogyatékoságát, a dadogást. Ennek is, mint tudjuk, idegrendszeri, pszichés háttere van. Megmutatkozik abban is, hogy a dadogó,

hadaró emberek kényszermozgásokkal, pl. topogással siettetik önmagukat, hogy kiejtsenek egy szót, ismételtetéssel próbálják érthetővé tenni, amit ki akarnak fejezni. Fontos, hogy a rossz családi háttérű, utcára került, bűnt elkövetett fiatal érezze: még nem ért véget élete, nem lépett rá véglegesen arra az útra, amely a fegyházba vezet. Említett neveltünk is „átokkal sújtottnak” érezte életét: hogy ő arra van predesztinálva, hogy bűnöző legyen, hogy belemeneküljön az önpusztításba. Ma már pontosan tudja, hogy lehet felesége, munkája, gyerekei, saját otthona. Mindig arra kell biztatni a fiatalt, hogy kis lépésekben gondolkodjon, hogy olyan célokat tűzzön ki maga elé, amelyeket el is tud érni. Hiszen a célok elérése, az álom megvalósulása sikerélményt nyújt, fokozza az önbizalmat. A beszédhibás emberek a legtöbbször önbizalomhiánnyal is küszködnek, alacsony az önbecsülésük. De ha már letettek valamit az asztalra, és így elnyerték - mondjuk - szerelmük szívét, munkatársaik elismerését, akkor igenis tovább tudnak lépni megint egy lépéssel. „Aki sokat markol, keveset fog”, szokták mondani, és ez is igaz. Ha multimilliomos vállalkozónak képzeled el magad, anélkül, hogy ennek reális esélye lenne, akkor a legkisebb célok megvalósítása is lehetetlenné válik, mert egy kielégíthetetlen elégedetlenség rágja lelked, és a duplából gyakran marad a semmi. Van egészséges elégedetlenség is, amely a haladás egyik rugója, de ne keverjük össze az elérhető célok beteljesítése által megélt elégedettség érzését az elérhetetlen utáni parttalan vágyakozással, mely frusztrációt okoz. Több intézeti sorsot láttam gyermekkoromban, később pedig nevelőként. Az a javítóintézet, ahol korábban dolgoztam, nem adta meg a kollégák egyénisége, a csapat által azt a motivációt, azt a hajtóerőt, amit a mostani munkahelyem, az aszódi javító. Sokat jelent itt, hogy érzem az önállóság ízét, megbíznak bennem, a szakmám szeretetében, szabadkezet adnak, megbecsülik például azt, ha külön programot szervezek a fiúknak, focit, közös sütést-főzést. Jóleső, motiváló érzés, amikor az igazgató odamegy az emberhez, és érdeklődik egy sportrendezvény iránt, és együtt örül mindenki. Nem szabad kiégni szakmailag, emberileg, mert akkor magunkkal rántjuk azokat is, akikben ott lobog még a tűz. Én úgy érzem, most a helyemen vagyok, inspiráló kollektívában. Az említett fiú pedig második apjának tart. Fontos, hogy egy kamasznak legyenek példaképei. Apaképe, helyes apaképe, mert ő is a minta alapján viselkedik majd a saját gyermekével. Mi, nevelők esélyt adunk, hogy neveltjeink is esélyt adhassanak majd másoknak. Nem kell egy vérszerinti apa ahhoz, hogy a személyiségük jó irányban fejlődjön. Egy jó pedagógus képes arra, hogy örökre bevessen helyes magatartásmintákat a növendékekbe egy-egy gesztusa, egész lényé által. Ezért is művészet a nevelés!

Deviancia és lelki gyógyulás

„A gyermekvédelem egyik célja a lelki gyógyulás, mely akkor lesz sikeres, ha az ellátásból kikerülő fiatal megtalálja a helyét az életben, felnőttkorban nem szorul rá a szociális ellátórendszerre, önálló családot alapító, adófizető polgárrá válik.” - Fülöp Attila emlékeztetett, a gyermekvédelem rendszerében országosan 23 ezer gyermek van, közülük körülbelül 15-16 ezren élnek nevelőszülőknél. A gyermekotthonokban nyolcezer gyerek lakik, de szeretnék elérni, hogy lehetőség szerint ezek a gyerekek is családoknál nevelkedjenek - tette hozzá. Az államtitkár szavai szerint körülbelül 5800 nevelőszülő van jelenleg Magyarországon, többségük idősebb ember, de egyre több fiatal is vállalja ezt a küldetést. A nevelőszülők anyagi támogatását érintően elmondta, az elmúlt időszakban növekedtek a számukra adható juttatások, 2014-ben foglalkoztatási jogviszony lett a nevelőszülői hivatás, 2020 januárjától pedig bevezetik a nevelőszülői gyedet is.

„Minden gyermeknek joga van családokban felnevelkedni, csak erős nemzet és erős közösség tud biztonságot adni azoknak a gyerekeknek, akiknek valamiért hátrányból kellett indulniuk, vagy úgy hozta az élet, hogy segíteni és támogatni kell őket” - fogalmazott.

A tények beszédesek, de én most elsősorban egy témát emelnék ki. A lakásotthonok rendszere nem működik olyan hatékonysággal, hogy a deviancia ne alakuljon ki. Mivel én is tapasztaltam, milyen elképesztő, döbbenetes esetek fordulnak elő egy lakásotthonban, mondhatom, hogy sok eltévelyedés melegágya lehet az is, hogy az elfásult, kiégett, vagy éppen a nyugdíjazása napját mindennél jobban váró nevelő nem képes kontrollálni, hogy a gyermek, kiskamasz kiszökik éjjel, árulja férfiakra a testét, drogozik, iszik, garázda tettet hajt végre. Rendőrség, javítóintézet, talán egy újabb szökés, büntetés, majd börtön, vagy hajléktalanság...

Nem véletlen, hogy annyi deviáns gyerek kerül intézetekbe. Például az előző fejezetben említett fiú is. Én egyik előző munkahelyemen, ahol szakoktató voltam, a festő szakmára tanítottam elsősorban a fiatalokat. De persze emellett sok más teendőm is volt, szakmai, és nevelési egyaránt. Egy második esélyt adó szakiskolában a növendékek bizony már a második próbálkozásra kísérleteznek azzal, hogy „bevegyék a kanyart”. Bukdácsoltak, nem látogatták az órákat, a fegyelmi helyzet katasztrofális volt. Mindent megtettem, hogy bennünk is meglássam a nagy gyereket, akit gyerekként kell kezelni. Ez részben sikerült, bár csak rövid ideig működtem az iskolában, annak finansziális nehézségei miatt. De ma is segítem az ottani fiúk jövőjének alakítását, hogy mindenki szakmához, munkához jusson.

A *deviancia* latin elemekből álló összetett szó, a társadalmi normáktól való eltérést jelenti, mégpedig olyan normáktól való eltérést, mely normákat egy adott közösség vagy a társadalom jelentős része elfogad. A mai szóhasználat deviánsnak nevez mindent, ami a társadalomban a szokásostól, az elfogadottól eltér. Az egyén viselkedésének alakulását a társadalmi pozíciókhoz kötődő elvárások halmaza befolyásolja, vezérli az adott pozíciót betöltő egyén viselkedését, előrejelzik a másik személy attitűdjeit. Az elvárások egy része kötelező jellegű, be nem tartásuk esetén a csoport szankcionálja viselkedésünket. deviáns viselkedés meghatározása is éppen ezért relatív, történelmi kortól, az adott társadalmi közegetől, sőt a társadalom meghatározott csoportjának tagjaitól is függ annak eldöntése, hogy egy cselekvés deviánsnak számít-e. A deviancia szó a köznyelv részévé vált és egyre szélesebb értelemben kezdték használni. A szociológia és a pszichológia szakszavaként ma a bűnözés, az alkoholizmus, az öngyilkosság, a droghasználat, illetve az elmebetegség társadalmi okainak vizsgálatokor használatos. A normaszegést devianciának, a normaszegő viselkedést deviáns viselkedésnek nevezzük. A társadalmat szabályozó rendszerek a preferált értékek mentén megfogalmazott normák sokfélék lehetnek:

- vannak írott jogi szabályok, melyek megszegését az állam szankcionálja (pénzbírság, szabadságvesztés).
- Ismerünk azonban íratlan erkölcsi szabályokat is, melyek be nem tartásáért megvetés, vagy akár társadalmi kizárás jár. Sok társadalomban úgy hiszik, hogy a vallási, divatbeli, illembeli szabályok áthágása természetfeletti büntetést von maga után.

Ne felejtsük el, hogy a deviancia helyes kezelésén túl, nekünk szakmai szempontból egyszerre kell a hagyományos pedagógiai tézisekkel, illetve a folyamatosan alakuló oktatási technikákkal, magával ezzel a különleges, új, minden szempontból nehéz és szinte tűzoltó módszerrel, az online oktatással is dolgoznunk. A mai nevelő, pedagógus az emberiség egyik legkülönlegesebb helyzetével szembesült, szembesül a 2020-as évben, amit a „karanténhelyzet”, az online oktatás hozott el a családok életébe.

Nem tudjuk, mit hoz a jövő, de a változások egész sora állhat előttünk. És ez szorongással tölt el mindenkit: akár iskolában, akár intézetben, valamilyen oktatási intézményben dolgozik, vagy éppen „csak” szülő, nagyszülő. És itt vannak még a generációs különbségek, feszültségek, jellemzők. Mindenki egy térbe zárva olykor, a maga *home office*-ának szobáskájában, vagy éppen abban a nappaliban, ahol a gyerekének a laptopon testnevelést órát tart online a tanára.

Elfogadottak lettek néhány éve olyan kulcsfogalmak az ifjúságról szóló gondolkodásban, hogy „X-, Y-, Z-generáció ...”

Én dolgozom, dolgoztam az Y-generációval, a Z-generációval is. És én magam 1981-ben, tehát az X-generáció után közvetlenül születtem, ha lehet egyáltalán egzakt határokat húzni ebben a témában.

Szóval X. 1965-1980... Milyenek is voltunk, amikor még nem tudtuk, hogy tudományosan majd oda sorolnak bennünket? Mi voltunk a *baby bumm* gyermekei. Hát ez a mi családunkra kiváltképp igaz, hiszen szüleim igen sok gyermeket adtak szép hazánknak. Ugyan a munka szeretetét, a pénz helyes megbecsülését nem tőlük tanultam, de arra sem gondoltunk igazán, hogy Nyugaton kellene megkeresni a kenyerünk.

Jó volt nekem kamaszként az esztergomi Kolping. Gyönyörű város, számomra ma is valóban Esztergom a „magyar Róma”. Az oda vezető út, a Pilis kék hegyvonulatai, a zölden hullámzó Duna vize, amikor kiköt a komp, elbűvölik, felemelik az emberi lelket. Most, felnőttként tanultam meg értékelni, hogy milyen szerencsés voltam akkor is, amikor a Dunakanyarba kerültem.

Bár küzdelmes, munkás évek voltak az inas éveim, hiszen a megélhetésem, a lakhatásom is magamnak kellett megoldanom. Éjjeli rakodói munkát kellett vállalnom, sokat nélkülöztem, fáradtan jártam iskolába. De én még annak a generációnak tagja voltam, amelynek a szakma megszerzése nagy dolog volt. Emlékszem más dolgokra is, az akkori szórakozási lehetőségekre. A mi falunkban, Gicen, és Pápa városában is óriási dolog volt, ha jegyet kaptunk egy mozielőadásra, és megnézhattük például Bud Spencer és Terence Hill valamelyik filmjét. Eszünkbe sem jutott mindig újabb és újabb gyilkos drogokat kipróbálni! A netes világ mai csodáit pedig csak a sci-fikben láttuk. Aztán felgyorsult a világ.

Drága, jó, általam csak apának és anyának nevezett két váci idős ember, akiket egy házfestés alkalmával ismertem meg, mindig azt mondta nekem, hogy *„tanulj, tanulj fiam, mert a világ felgyorsult, és ha nem követed, úgy maradsz, mint sok ma is köztünk élő, leszakadó ember, aki villany, víz nélküli vályogházban tengeti az életét”*. A kedves, idős házaspár, aki fiuknak tekintett, ha nem is pontosan így fogalmazták meg a fentieket, de én erre gondolok, amikor a Facebookon beleakadok egy-egy szívbe markoló képbe, ahol romos háza előtt magányos idős áll, minden kultúrától elzárva.

Sok emberen, ahogy tudok kis pénzből, segíték én magam is. Nem szégyellem a favágást, a házjavítást...

Kedves fogadott szüleim biztattak arra, hogy menjek főiskolára. Isten adja meg nekik a mennyország örök boldogságát...

A generációkról még annyit, hogy én már „belelógok” tehát az Y-ba, melyet 1999-ig datálnak. Vannak olyan fiúk, akiknek életét nevelőként még kísérhettem, láttam a kirepülés fázisát... nem mindig fogadták meg tanácsaimat, sok a tragédia...

Elmegy eltávra a javítóból egy srác, és nem jön vissza a meghatározott időpontra. Lop. Rendőri ügy... Bízam benne. Ő vallott magával szemben kudarcot, de ezt a kudarcot érett fővel én jobban át tudom élni, nekem jobban fáj. Mégiscsak el kell engednem. Meg kell tartanom a kellő távolságot. Olyan ez, mint a sebész munkája: ha a páciens az orvos hibáján kívül ottmarad a műtőasztalon, el kell tudni engedni az elkerülhetetlen megrázkódtatást, mert nem halhatunk bele minden betegünk halálába. Így van ez neveltjeinkkel is.

Tudnunk kell, hogy meg kell tennünk minden emberileg lehetséges erőfeszítést a felemelésükért, de van egy pont, amikor már könnyen mi magunk mehetünk rá a problémára, vagyis könnyen kifáradhatunk mentálisan, és ez rossz hatással lehet a magánéletünkre is. Nem szabad hazavinni a problémákat.

Generációk harca?

A Z-generáció most különösen fontos a munkám során. Ők már a második generációs világháló használók, mondjuk, 1995-2010 közti időre tehetjük „tudományos besorolás” szerint a születési évüket. Facebook, Instagram már a pelenkacsomaghoz mellékelve... Sokan közülük nemigen gondolkodnak munkáról, akár az otthoni segítsérről... De a pénz és az anyagi javak igenis – gyakran tapasztalom - előtérben állnak az életükben. (Valami hiányt pótolniuk kell általuk.) Ám teljesítményt nem szívesen raknak oda a megszerzendő javak előteremtése céljából. A Z-sek közül sokan, már-már a generációra jellemzően nem veszik természetesnek, hogy a fizikai munka nem szégyen, hogy meg kell tanulni a kétkezi munkát. Építkezni, fát vágni, fűvet nyírni kell. Annyira számítógépfüggők lettek, hogy azt sem tudják, hogy kell beverni egy szöveget. Persze erről nem ők tehetnek, hiszen ezeket a fiatalokat már elhalmozták a szülők okostelefonokkal, *tabletekkel*. Elismerem, követni kell a kor követelményeit, de ennyire? Most még inkább látszik, hogy a szegregáció fogalmkörébe nemcsak valamiféle származás miatti kirekesztés tartozik, hanem az is, hogy mit tud egy adott régióban a szülő megadni a gyerekének. Mert nem mindegy, hogy egy budapesti elitiskola tanulója a gyerek, vagy egy szabolcsi kis falu kb. 10 főt számláló kis iskolájában tanul. Aztán felsőbe már úgy kerül, hogy utaznia kell egy nagyobb településre.

Ritók Nóra írta internetes bejegyzésében: *„A 21. század már csak ilyen: annak is mobiltelefon van a kezében, aki szakadt papucsban jár, és ott a plazmatv is a lakhatási szegénységben. A világ gyorsan változik körülöttünk. Újabb és újabb termékek jelennek meg a piacon, gyorsítva-könnyítve-szórakoztatva azokat, akik ezeket meg tudják fizetni. Kiszorítják a korábbi termékeket, és azok fölöslegessé válnak. Pedig jók még, használhatók, de ott már nem kell. Mert van jobb, modernebb, trendibb. Jó lesz azoknak, akik nélkülöznek – gondolják sokan.*

Így járt először a TV, a fekete-fehér készülékek hulláma már a múlté az adományozásban, aztán jöttek a „nagy karosszériás” színes televíziók, mikor a síkképernyős tv bejött, no meg a régi számítógép-monitorok, nem a sík, hanem az a nagy, ami a fél asztalt elfoglalta, a videolejátszók, a videókazettákkal, a magnókazetták, a lejátszókkal. Ma már a dvd-lejátszók is ebbe a csoportba tartoznak, az internetről minden egyszerűen, gyorsan letölthető, akár zene, akár kép.

Akik adják, mert ők lecserélték, mert nekik a modernebb kell, nem nagyon értik, mikor nemet mondunk ezekre. Mert sajnálják kidobni, hiszen még jó minden, csak már idejétmúlt. És nem értik, hogy azt miért nem fogadják kitörő lelkesedéssel a szegénységben élők.

Nem gondolnak bele, hogy a modern kor a szegénységben is jelen van, és a fogyasztói világ üzenete ott éppúgy hat, mint náluk. Ők is arra vágyakoznak, ami trendi, hiszen ezek üzenik mindenki számára, „ehhez a világhoz tartozol”, ezek az áhított „modernség” és a jólét attribútumai.”

De az is igaz, hogy most, amikor egy új korszak kezdődött, mit tud tenni egy közmunkás szülő, hogy gyermeke megoldja az online leckét, hogy egy okostelefonnal befényképezzék a kész feladatokat, és elküldjék a pedagógusnak? Van megfelelő számítógépük, van megfelelő telefonjuk? És a feladatok nehézsége is jóval meghaladja a szülők képességeit. Talán csak nyolc általánost végeztek, már az iskolában is gondjaik voltak például a számtannal, és gyorsan el is felejtették a különböző képleteket, és sorolhatnám még, hogy mit

Nos, statisztikailag kimutatott tény, hogy Kelet-Magyarországon nagy százalékban leszakadtak a tanulók! Nem győzöm hangsúlyozni, hogy az oktatás, a pedagógia teljesen új kihívásokkal kellett, hogy szembenézzon az utóbbi időben, olyan szédületes, szinte vérfagyasztó gyorsasággal, mint még soha! És nem tudjuk, milyen kihívásokkal kell még szembenéznünk a közeljövőben...

Igen, életünk személytelenné válása már régóta zajló folyamat, de most berobbant a mindennapokba egy új életforma, ami igen nagy mentális megterhelést jelentett, jelent mindannyiunk számára! Tanévkezdés újabb informatikai eszközökkel, és új árakkal... ez még „dob egy lapáttal” az amúgy is megviselt idegállapotunk további romlására... Közben talán van medencénk, van esetleg kerti grillünk is, tehát megfelelünk a nívónak, a divathullámoknak... és? Mikor van időnk élvezni ezeket a drága holmikat? Mire megkerestük az árát, már túl fáradtak vagyunk ahhoz, hogy használjuk őket! Megjön az este, rohannak a nyári napok, egyre korábban sötétedik.

Egy szép, de egyszerű kis telken, egy régimódi szaletliben vacsorázva, bámulva a csodás Dunakanyart, ahol Vác egyes magas pontjairól még Pestig is ellátni ... Istenem... Itt feltöltődik az ember, közelebb kerül a végtelenhez... Közelebb a lelki nyugalomhoz, mint a havernak mondott, de csak a „puccra” adó vendégeknek mutogatva az új grillrácsot a milliméterre szabályosan vágott gyepes udvaron... X., Y kiszolgálja Z-t, aki a legifjabb generációt képviseli a társaságban és alig várja, hogy elszabaduljon otthonról, és egy diszkós éjszakán kipróbálja a legújabb *dizájn*drogot ... A szülők, vagyis az előző generációk valamelyikéhez tartozók – a tudományos besorolásokat követve – észre sem veszik, hogy amíg robotoltak, a nekik legfontosabb személyek, a gyermekeik eltávolodtak tőlük, térben, lélekben, és semmit nem tudnak arról, hogy mi a fizikai munka, amivel esetleg apa megkereste a kerti sütögetésre valót....

Nádori Gergely írta a „tanárblogban” augusztus 22-én:
„Akár lesz még karanténoktatás akár nem (bár nem tűnik úgy, hogy teljesen megúsztatjuk), a 2020-ban kezdődő tanév a legnehezebb lesz, sok évre visszamenőleg. Olyan apróságokról ne is beszéljünk, mint az új NAT rapid bevezetése vagy az egyre égetőbb tanárhiány, az elmúlt fél év sokkal komolyabb próbatételek elé állított minket. Damoklész kardjaként függ az iskolák felett a lehetőség, hogy bármikor újrakezdődhet a digitális munkarendnek nevezett dolog, ami gyakran nem volt digitális (pl. amikor e-mailben elküldték a munkafüzet melyik feladatait kell megcsinálni) és ritkán volt igazán munkarend (amikor egyes pedagógusok koordinálatlan próbálkozása volt arra, hogy valami legyen). De még ha meg is ússzuk az újabb karantént, nem engedhetjük meg magunknak, hogy ne vonjuk le az elmúlt fél év tanulságait és ne próbáljuk meg megtalálni azokat a feladatokat, amiket ezek ránk rónak. Már nem takaródzhatunk azzal, hogy csak két napunk volt a felkészülésre, öt hónapunk volt rá, arra sem számíthatunk, hogy a diákjainkat az újdonság varázsa fogja motiválni. Most jön a neheze.... nem tananyagot tanítunk, hanem gyereket. Ez elég közhelyesnek tűnik, de érdekes módon az elmúlt fél évben alig esett szó arról, hogy mi is van igazából a diákjainkkal, hogyan érinti őket ez a helyzet. A közös beszélgetéseink, a tanári csoportok komment áradata elsődlegesen technikai kérdések körül mozgott (melyik a jó videócset? melyik a jó tesztmotor?), az hogy mi van a gyerekekkel, szinte elő sem került. Mintha az oktatás és nevelés párosából az utóbbiról rögtön lemondtunk volna. Önként helyezkedtünk bele a tananyag átadó szakmunkás szerepébe pedig máskor büszkén hangoztatjuk, hogy a tanári hivatás nem csak annyi, hogy leadjuk az anyagot. Akár tetszik, akár nem a mostani diákjaink lesznek a karantén-generáció, az ő gyerekkoruknak ez lesz a meghatározó élménye. Mit tehetünk, hogy ennek a káros hatásait ellensúlyozzuk, mi ebben a feladatunk, hogyan törőhetünk a diákjaink mentálhigiénés állapotával? Muszáj ezen is töprengenünk, muszáj ezekre a kérdésekre is felelnünk. Érdekes lehet már csak azért is csoportos projekteket csinálni a diákokkal, fontos lehet személyes és rendszeres (heti vagy akár napi) kapcsolatot kialakítani velük, teret adni annak, hogy ne csak a tananyagról legyen szó. Talán még soha olyan fontos nem volt a szerepünk, mint most.”

Körutazás a „Sztehlo-gyermekek” között

Egy hosszabb fejezet következik, de rengeteg, úgy érzem, mindenki számára fontos, érdekes téma olvasható itt: a gyermeknevelés hősi történeteiről, drámai sorsokról, megrázó pillanatokról írok...

Sztehlo Gábor evangélikus lelkész 1945 szeptemberében – öt hónappal a Magyar Köztársaság kikiáltása előtt – a közel nyolcszáz menekült, háborús sérült gyermek számára megalapította a „Gyermekköztársaságot”. A gyerekek ünnepeket szerveztek, könyvtárt, énekkart alapítottak. Az „örömpolgárok” szakmát tanulhattak, nem volt kötelező a munka, de szívesen dolgoztak a közösségért. A gyerekköztársaságnak alkotmánya volt, és önálló törvénykönyvet is alkottak. A fizetőeszköz a „Gapo-dollár”, az állami vicclap neve a „Gapo-Maty” volt. Gaudiopolist sem a magyar állam, sem az egyház nem támogatta. Azóta is rejtély, hogyan sikerült 1950-ig életben tartani az intézményt, amikor is a Rákosi rendszer bezáratta. Stehlo ezután sem maradt tétlen: oldalkocsis motorkerékpárjával járta az országot, a kitelepítetteket segítette.

Egy felnőtt így emlékezett visszaemlékezése a gyermekkorra, a megmentőjére (a Wikipédiában olvastam): *„Szavakra már nem emlékszem. Csak arra, hogy amikor megláttam Gábor bácsit, minden félelmem szinte egyszerre eloszlott. Mosolyogva fogadott, – szavak helyett – magához ölelve bevitt engem rögtön a nagyobb fiúk közé. Nem emlékszem, hogy kérdezett volna valamit, talán átérezte motyogásomból bajomat, kilátástalan helyzetemet. Mintha kisütött volna nap! És ráadásul a fiúk is egyöntetűen szívesen fogadtak. Úgy emlékszem, akkor egyedül Fóti Pali élt különszobában, mint aki – már akkor egyetemistaként – a legidősebb volt köztünk. Mi többiek pedig (Horváth Ádám, Weingrüber Pista, Kudar Laci és sorolhatnám tovább új barátaimat) abban a házban közös szobában laktunk, ahol Gábor bácsiék is, a lakásuk mellett. Mi voltunk a „nagy fiúk”. Nem voltunk „árkok”, ellentétek. Néhány nap alatt úgy éreztem, itthon vagyok. Ez az én családom. Csak sokkal később ismertük meg egymás sorsát, az első élményem az előítélet nélküli befogadás volt. Ez volt első örömöm, s ebben az örömben bizonyára én is megnyíltem. Gábor bácsi „atyám” lett, a fiúk és lányok pedig testvéreim. S ebben a családban kaptam további örömeket is.” (Keveházi László)*

Mivel egy ilyen nagyszerű ember nevét vette fel intézményünk, gyermekkori otthonom, meg kellett, hogy emlékezzem a névadóról. Ő nekem is példaképem. Ő olyan „ikon” az

életemben, mint kolpingos mesterem, a rám hagyott öreg létrájával. Két különböző életút: egy lelkész és egy öreg szakoktató... Az emberség viszont összeköti őket.

Mi is megtapasztaltuk az intézetben az elfogadás szellemét, de nem ilyen mértékben, mint azok a zsidó gyermekek, akiket a lelkész hitéből fakadó elszántsággal megmentett. Egy-egy nevelő egyénisége miatt mi is valahogyan „Sztehlo gyermekei” lettünk. A lelkész tevékenységét természetesen csak később, pedagógiai, történelmi tanulmányaim során ismertem meg. De azonnal megragadott Sztehlo egyénisége, és azt gondolom, ő modellt teremtett minden gyermekotthon működtetésének szellemiségére. Bizony, mi, gyermekek, intézetisek nem lettünk tudósok, híres emberek, mint páran a lelkész által megmentettek közül. De vannak megrendítő történeteink, találkozásaink egymással. Az alábbi beszélgetések képet adnak az eltérő sorsokról.

József testvérem nehezen megnyíló ember. Nem tehetségtelen, mert minden ember tehetséges a maga módján. Igen, vannak képességei, de ezekkel sajnos nem állt módjában úgy élni, ahogyan azt ő akarta, és őszintén szólva, én is elképzelttem neki. Persze nem mindenki tudja olyan könnyen feldolgozni a lelki sebeket, mint talán én. Magam is „Sztehlo-gyermek” vagyok. Nem érzem magam különleges embernek, és nem is akarok dicsekedni. De a szívem mélyén érzem, hogy valamiért nekem jobb sorsot kellett megélni, hogy valahol fent, igen, talán a Jóisten úgy akarta, hogy nekem normális polgári életem legyen. József bátyám nekem is nehezen mondta el az emlékeit, amikor nemrégiben találkoztunk. Ritkán van alkalmunk összejönni, mert távol élek bátyámtól, úgy, mint többi testvéremtől is. Sajnos velük nem sikerült érdemben felvenni a kapcsolatot. Édesapámmal is nagyon szerettem volna egy mélyebb beszélgetést, amelyben feltárja, mit miért tett, a családi konfliktusok ilyen mérvű elfajulása hogyan történhetett meg. Vajon valóban szerette anyámat?

Anyámról, a családi helyzetünkről már írtam a Van kiút című kötetben. Megírtam, hogy anyám és apám is brutálisan viselkedtek velünk, gyerekekkel, ha éppen több alkoholt fogyasztottak a kelleténél. Drámai része volt előző könyvemnek, amikor anyám dömperral verte a fejem, a játékszer fegyver volt a kezében. Írtam ettől még szörnyűbb esetről is. Apám embertelen cselekedetéről a temetőben, a sírkő keresztjéhez kötözött József bátyámról, apámról, aki ezt tette, és előre elterelve ostorral verte a kisfia hátát. Mindezek tudatában sokáig vívódtam az elmúlt időszakban, hogy távol, vidéken élő apámmal, aki egy másik családot alapított, vajon még tudok-e beszélni, felfogja-e, hogy mit tett velünk, van-e benne megbánás, büszke-e rám, hogy azért vittem valamire... Megannyi kérdés, sok szorongás, álmatlan éjszaka... Aztán úgy döntöttem, beszélek először egykori társaimmal a gici intézetből, és persze József bátyámmal.

Bátyám - nevelőszülei segítségével - normális életkörülmények között élő, de megkeseredett ember. Amikor elkezdett beszélni, már abban a percben könny szökött a szemembe. A szinte dadogva elmondott szavak megrázóak voltak.

Apámmal próbált ő is egy normálisnak mondható kapcsolatot kialakítani, de nem sikerült. Józsi fiatal volt, szeretett volna családot alapítani. Talált is társat, de az együttélést megnehezítette, hogy nem volt fedél a fejük felett. Apámhoz fordultak. Ő emberhez méltatlan körülmények között helyezte el őket házában. Óban laktak, rágcsálók között. Apám *nyugtatózta*, aztán megvonta tőle a gyógyszert. Ezzel is csak szenvedést okozott neki. Állandóan zaklatta, csúnya kritikákkal illette bátyámat és a párját. Fiával továbbra is embertelenül bánt. Ez természetesen megrontotta a fiatalok kapcsolatát. Szerették egymást, az asszonyka gyermeket várt, kitartottak a nyomorban, de eljött a pont, amikor apám túlfeszítette a húrt. Józsi erről így beszélt nekem: „Párom elhagyott. Testvére is közölte velem, hogy vége. Nem volt pénzem még cigarettára sem. Hajléktalan is voltam, rászoktam a nyugtatókra, bántalmaztak, megszúrtak, patkányok, egerek lakta szálláson tengődtem. Mélységes depresszióba estem. Szülőapámmal a kapcsolat már nem volt rendezhető, hiszen oly mértékben felkavarodott bennem minden keserűség, hogy megütöttem őt. Apám fejszével üldözött. Ennek ellenére hiszek a jóban, a szeretetben, Istenben. Nem váltam gonosz emberré. Csak belefáradtam az életbe, a nyomorba, a munkanélküliségbe.” Szeretetem bátyám iránt soha nem szűnik meg, mindig a testvérem marad.

Mikor párommal összekerültünk, egy rövid időre mi is szeretnénk volna a lakhatás kérdését apámon keresztül megoldani. De ő bántóan viselkedett velünk. Azonban nekünk volt annyi erőnk, hogy folytassuk a közös életünk, hogy otthonunk lehessen. Meg is találtuk kicsi lakásunk a Duna közelében, Vácott. Otthonunk egy öreg, közös udvaros házban van, ősi lépcsők, régmúlt idők egyszerű életét tükröző falak. De a két kezünkkel széppé varázsoltuk, belaktuk, megszerettük. Bár terveink vannak, és önálló ingatlanra vágyunk, talán vidéken, de addig lehet, hogy még hosszú az út. Mindig lépésről lépésre, megfontoltan haladtunk. Szorgalmas munka, tanulás áll a háttérben. Van erőnk, mert adunk egymásnak. Szeretettel fordulunk a világ felé, és gyakran érezzük, hogy ezt a szeretet vissza is kapjuk. Párom nagyon szereti a kertészkedést, és ért is hozzá. A természet és a versek szeretete olyan plusz értéket ad az egyéniségének, ami még vonzóbbá teszi a számomra. És persze egyéniségének varázsát, a nyugalmat, ami árad belőle, mások is megérik.

Hozhatok más példát is. Voltak társaim az intézetben, akikkel tudatosan kezdeményeztem a találkozást a könyvem kedvéért, és azért, hogy felnőtt fejjel, sok, pedagógiai, pszichológiai tanulmány után feldolgozzam a maga mélységében, valóságában,

ami történt velünk. Nem volt könnyű feladat leutazni szülőfalumba, Gicbe, megkeresni a környéken élő egykori *intézetiseket*. Meggyőzni őket arról, hogy van értelme a beszélgetésnek, az együttlétnak, a közös kibeszélésnek, a szorongások feloldásának, és olykor a nevetésnek is, hogy milyen volt beszökni az intézeti konyhába, nyitott ablak mellett garázdálkodni a készletek közt, mert egy kamasz mindig éhes. A gici kis riportok egyikének alanya H. Margit intézeti társam. Ő már nagylány volt, amikor én még siheder. Minden fiút meghatott, ha titkolta is a kamasz fiú az érzelmeit, hogy Margit 15 évesen anya lett. Szerelmes, és első szerelmétől terhes! Micsoda kaland... Ezt gondoltuk. Az intézet falai közt nőtt anya és gyermek. Margit 7 évesen került az intézetbe, és ő is elszakadt a testvéreitől. Mikor anya lett, maga is gyermek volt még. Próbált helyt állni, de az intézet kedves női munkatársai sokat segítettek, megtanították őt pelenkázni is. Az idilli évek Margit felnőtté válásával elmúltak. Ő kikerült az intézetből, a fia pedig lakásotthonba került, ahonnan kijárhatott, később le is érettségizett. Margit elkezdte önálló életét. A fia apja sajnos balesetben meghalt. Margit megvett egy kis parasztházat, párra talált, gyermekeket szült neki. Idővel munkát kapott, de nehéz anyagi körülmények között éltek. Margit férje olykor kétes ügyekbe keveredett, amelynek hatósági büntetés lett a vége. Amikor találkoztam Margit kamasz gyermekeivel, úgy éreztem, hogy ők megértik apjukat. Mentették, megmentették. De az ő sorsuk is az lett gyermekként, hogy nevelőszülőkhöz kerültek. A dologban azért van happy end: a pótszülők mindent megadnak nekik, tehát nem szenvednek hiányt semmiben sem. Margit végtelenül boldog volt, amikor életet adott gyermekének még gyermekként, és elfogadta Isten ajándékát. De boldognak látszott most is, amikor felnövekvő gyermekeivel ült együtt velem kicsi házukban. Sajnos az örömből ürem is vegyül: az első szerelemből született fiú hiába lett érettségizett fiatalember, hazakerülve, családját látogatva durván bánt minden apróság miatt a féltestvéreivel. Nem tudta elfogadni anyja döntését, hogy felnőtt életében párt, új családot akart. Ez tragikus folyamathoz vezetett. Margit gyakorlatilag elvesztette fiát. Nem tudni, hogy mikor és mennyiben vétkezett Margit maga is... nem a mi dolgunk az ítélkezés.

Érdekes mindig egy-egy beszélgetésnél, hogy az intézetből kikerült fiatalok hogyan képesek normális családot alapítani. Nekem nagyon szerencsés volt a párválasztásom. Zsival való megismerkedésem valóban romantikus volt. Nem tudom ezt más szóval jellemezni. Persze nem egészen a szó Hollywood-i értelmében. Igaz, az élet maga is egy film, és gyakran a kritikával illetett mozifilmekhez képest az való élet hajmeresztőbb történeteket produkál. Én, mint kezdőnek mondható szobafestő, bizony nehezen engedhettem meg magamnak egy mozijegy árát se. De azért korosztályom akkori népszerű filmjeiről volt fogalmam, láthattam is egy-kettőt. Mindig szerettem a zenét is, a szívhez szóló, igazán a szerelem lényegét

megfogalmazó dalokat. A dallamos zene megragadta a szívem. Egy rendezvényen akadt meg a szemem egy szép barna szemű lányon. Engem a munkám szólított oda, de feltűnt nekem a hosszú, fekete hajú, karcsú fiatal lány azonnal. Mondanom sem kell, hogy nem az ecsetre koncentráltam elsősorban azután, hanem arra, milyen jó is lenne randevúzni ezzel az ismeretlen szépséggel. Mindent megtettem, hogy a közelébe kerüljek. Édesapja mindig vigyázott rá, az udvarlás kezdeti időszakában különösen. Meg kellett harcolnom a jövőbeli páromért. Nem volt könnyű egy magamfajta szegény, mondhatni anyátlan-apátlan fiúnak udvarolni kezdeni. Megfelelni a jövőbeli családnak. Mivel életemben soha nem adtam fel semmit, ami fontos volt a számomra, Zsunál is mindent megtettem, hogy a kedvében járjak, hogy mint az említett romantikus történetekben, elnyerjem a kezét. Emlékszem, nagynénjénél tett látogatásunk alkalmával csattant el az első titkos csók. A kapualj rejtekében...

Kitartás a szerelemben, munkában, tanulásban – a legfontosabb dolgok az életben. Zsu és én végül egy pár lettünk. Minden nap egymásért élünk, egymásért dolgozunk. Sajnos gyermekáldásban eddig még nem volt részünk, de a fájdalmas pillanatok, az élet drámái összekovácsoltak minket egy életre. Szerelem első látásra, szerelem mindörökké... Nagy szavak, de átélve nem is olyan elcsépeltek! Idős, egymás kezét fogó pároknál látom ezt, hogy már billegő léptekkel, de még mindig együtt, egy irányba haladnak. Biztosan nekik is voltak súrlódásaik, vitáik. De a lényeg megmaradt: „holtomiglan, holtodiglan... egészségben, betegségben...” Persze említettem apámmal kapcsolatban, hogy a mi „rajtolásunk” sem volt problémamentes, ami a fészekrakást illeti. De mindig hittünk, hiszünk abban, hogy minden napnak elég a maga baja, hogy a továbblépés egy új hajnallal kezdődik. Nagyon jó sikerült egy kellemesen hűvös estén a szerkesztőnkkel való baráti vacsora. Otthonunkat fiatalosnak, ragyogóan tisztának találta, a tálalás kiváló, a kilátás a Dunára csodálatos. Hogy mély beszélgetéseink lehessenek barátainkkal, ahhoz szükség van egy kiváló háziasszony ízletes főztjére, és kedves kis kutyánk barátságos jelenlétére.

Szuszu kutyusról sok mulatságos történetet mesélhetnék, Zsu a háttér, finomságával, figyelmességével az igazi társ egy életen át ...

Az „otthon” is lehet otthon?

Mennyivel másabb családban, a saját elképzelésem szerint megteremteni egy ünnep jó, meghitt hangulatát! Nehéz munkával kerestük meg párommal az otthonunk fokozatos fejlesztéséhez szükséges építőanyagok, bútorok árát, közös életünk kezdetén, de erre már tettem utalást. De más élvezni azt, amit a két kezeggel csinál, mint egy intézet falai közt a nagy közös ünneplések alatt is magányosan, kicsit kívülállóként, lelki sebekkel küzdve állni egy karácsonyfa alatt, amit nevelőink állítottak, és nem az édesapánk, édesanyánk. Igazi otthon az, ahol tudod, hogy minden szöghöz közöd van. Milyenek is voltak az én gyerekkoromban az ünnepek az intézetek, otthonok falai közt? A családi ünnepeket, ezek a születnapok, névnapok voltak, csoportközösségben ünnepeltük. Ajándékokat készítettünk saját kezűleg egymásnak. Megterítettünk, gyertya, virág is került az asztalra. Süteményt, üdítőt is kaptunk. A karácsony és a húsvét... A karácsony különösen kedves nekem, mióta párommal állítjuk a fát. Ezért írtam egyik újságcikkemben, mely ebben a kötetben is szerepel, ennek az ünnepnek a hangulatáról. A nevelők megtanították nekünk az ünnephez kötődő népi hagyományokat, énekeket tanultunk, verseket. Persze ezekre az alkalmakra időben készülnünk kellett, a legszebb az volt, amikor karácsony előtt kézműveskedtünk, apró ajándékokat barkácsoltunk. Persze magunkat, a környezetünket rendben kellett tartanunk, megvolt minden napnak a maga rendje. Voltak rutinfeladatok, például az ágyazás, a szellőztetés stb. Később, amikor kikerülve az életbe egyedül kellett megoldanom mindent magam körül, megszervezni az életem, segítségemre volt az a fegyver, amit az intézetben tanultam. Sokat mozogtunk az intézet pályáján, kertjében, a foci volt a legfontosabb sportág az életemben. Ma is nagy sportrajongó vagyok, minden intézetben, ahol dolgoztam, igyekeztem megszervezni a futballcsapatot. Munkaidőmön kívül végzem, szervezem ezeket a sportprogramokat, a meccsek mindig óriási közösségépítő erővel bírnak. A fiúk tomboló, kamaszos energiáit leköti a mozgás, az edzés. „Ép testben, ép lélek” tartja a mondás, és ez nagyon igaz. Persze a fiúk különböző egyéniségek, másként állnak a programokhoz, a napi kötelező feladatok elvégzéséhez, a tanuláshoz.

Más egy javítóintézet és egy lakásotthon élete. A családotthonban a délutáni foglalkozások alkalmával nemcsak arra kell törekedni, hogy a tanulók elkészítsék az iskolai feladataikat, hanem le is kell kötni őket. A gyerekek szívesen segítenek a háztartási munkákban, sokat tanulnak a konyhában, ami hasznos lehet majd felnőtt életükben. A játéknak, legyen az kreatív, értelemfejlesztő, vagy mozgáshoz kötődő, igen nagy szerepe van abban is, hogy családdá kovácsolódjon az a kis közösség, amelyben a nevelők bizonyos értelemben a szülők

szerepét töltik be. Többször, több írásomban utaltam rá, hogy a lakásotthonban élő kiskorúak között akad olyan is, aki megszökik éjjelente, és bűnözők közé keveredik. Vagy daczból indul neki a világnak, és rendőr hozza vissza... Szomorú esetek, de ma már előfordulnak. De van vidámság is: például egy tartalmas játékra való felkészülés, amely történhet „laza” formában is. Persze erre időre van szükség. Nem elég megfelelő játékidőt adni a gyerekeknek, a foglalkozásra fel kell készülni, a játékot szervezni kell, sőt tanítani! A játék örömet ad, nevetünk, a gyerek szinte anyjának, apjának tekinti a nevelőt, de megtanulja azt is, hogy a játékszabályok betartása fontos! Élményt, dicséretet kell adni a gyermekeknek, de azt is meg kell tanulniuk, hogy bizony a szabályok betartása nélkül nincs tartalmas, tisztességes játék! És – némi szójátékkal – mondhatjuk, hogy játékosan tanulják meg az élet játékszabályait!

Egy lakásotthonban gyakran a megfelelő filmek megnézése által ízlést formálunk, műveltséget adunk. De a kisebbek szeretik a konstrukciós játékokat is, az építőkockákat, az építőjátékokat. A ma már oly fontos informatikai eszközök használatának elsajátítása fontos, de a hagyományos fejlesztő játékokat sem lehet kizárni a gyerekek mindennapi szabadidős tevékenységei közül. És ott vannak a csapatsportok – most nemcsak a futballra gondolok -, mert a szabályjátékok közösséget kovácsolnak, amit többször hangsúlyozok. Megtanítanak egymás tiszteletére, a fair play fogalmára. A táblás társasjátékok a mi gyerekkorunkban még nagyon népszerűek voltak. Az együttjátszás örömet ad, de a versenyben való kitartásra is nevelnek, akárcsak a versenysportok: például az asztalitenisz, az atlétikai foglalkozások. De a legfontosabb, hogy örömteli percek legyenek a lakásotthonban nevelkedők számára, melyek örök emlékek maradnak a gyermekkorból! Azt se felejtsük el, hogy ma a gyerekek az általuk már könnyen használt különböző technikai eszközök által sokkal többet látnak a nagyvilágból, mint mi, a 80-as években, a gici intézetben. Ma sokkal több kihívással kell szembenéznie egy nevelőnek, egy pedagógusnak. Ahogy a frontális oktatás is igencsak háttérbe szorult, úgy a gyerekek megértése, kezelése is sokrétű módszertani ismerteket követel egy intézet, lakásotthon falain belül is. Egészségtelenül „felpörgött” kamaszokkal dolgozom, dolgozunk, és ez olykor igen nagy idegi megterhelést jelent nekünk.

Munkára nevelni!

Találkozásom Takácsné Ildi nénivel

Sok éve nem találkoztam egykori gyermekfelügyelőmmel, Ildi nénivel. Ő nyolc évig kísérte a gici intézetben az életemet, része volt a mindennapjaimnak, szeretettel és odaadással nevelt minket. Igazi „anyaoroszlán” volt, aki védte a rábízott gyerekeket, kiharcolta, hogy a legjobb bánásmódban legyen részük. Főleg az élelmezésünk miatt került sok konfliktusba a konyhán dolgozók egy részével, de akár a kollégium vezetőjével is keményen szembeszállt, ha szeretetlenséget, igazságtalanságot tapasztalt a gyerekekkel való bánásmód terén. 40 évig dolgozott a gyermekvédelemben, bár eredetileg más volt az álma: orvos szeretett volna lenni. Szembetegsége miatt nem vették fel az egyetemre, így úgy döntött, hogy a lakhelyétől viszonylag nem messze lévő gici intézetet választja, gyermekfelügyelő lesz. Kezdetben neki is meg kellett tanulnia a „szakmát”, és mint minden kezdőt, őt is érték csalódások. De a gyermekek iránti szeretete hamar kialakult, és ez olyan elhivatottságot adott számára, hogy végleg a családjuktól elszakadt emberpalánták nevelésének szentelte az életét. Közben férjhez ment, saját gyerekei születtek. Mi magunk is jól ismertük családját, megfordultunk falusi portájukon igen gyakran. Az intézet veteményeskertjében, és a mi Ildikó nénink földjén tanultuk meg, mi is a munka értéke. Hogy amit megtermelünk, abból pénzünk lesz, és vehetünk magunknak olyasmit is, amire vágyunk. És mire vágyott akkoriban egy szegény gyerek? Csokoládéra, egyéb nyalánkságokra. De hogy ezekhez hozzájuthassunk, meg kellett dolgoznunk a zsebpénzért. Cseresznyét szedtünk, kukoricát csumáztunk, kapáltunk, betakarítottuk a zöldségeket. Emlékszem, kicsi gyerekként vödröcskében hordtam a vizet a palántákra az intézet tavaeskájából. De az igazi nagy, kemény, de élvezetes munkákat mégis Ildi néni kertjében tanultuk meg. Mi, gyerekek, segítettük egymást, aki gyengébb testalkatú, vagy beteges volt, ahelyett is dolgoztunk. Én különösen szerettem adni az ételéből egy látássérült társamnak, és segítettem neki a kerti munkában is. Felnőttként ő is megállta a helyét: kézműves munkával keresi a kenyerét. Mindannyian megtanultunk tehát dolgozni, pontosan, szépen, igényesen. Ezt Ildi néninek köszönhetjük. Nem lettünk naplopók, szakmát szereztünk, továbbtanultunk. Egyik társunk Angliában él, ott is megállja a helyét. A mi nemzedékünket még lehetett munkára nevelni, de Ildikó néni véleménye szerint az utánunk jövők már mások voltak. Közülük több kallódott el. Ildi nénink elmesélte, hogy fájdalmas volt a számára az elválás, amikor kirepültünk az intézetből, és az ágyacskáinkban a hálóteremben új gyerekeket

látott aludni. Mindig minket látott ott. Persze, az új gyerekeket is nagyon szerette, de mégis fájt neki, mint egy anyának, hogy el kell engednie a fiókákat, hadd repüljenek a maguk útján. A fészket elhagytuk, ő megadta a helyes irányt, csak nekünk kellett a tőle tanult szorgalmat gyakorolnunk az életben. Mindig az életre nevelt minket, hogy amikor kikerülünk az intézet falai közül, ne idegenként mozogjunk a nagybetűs életben. Ezért harcolta ki azt is, hogy menjünk boltba együtt vásárolni, mint egy igazi család, lássuk meg, milyen egy szalámi rúdban, ne csak felszelettel találkozzunk. Ismerjük meg az árucikkeket, hogy kell bevásárolni stb. Ott is védett minket, mint akkor, ha nem megfelelő ellátást kaptunk a konyhásoktól. Erre már utaltam. Volt rá példa, hogy felborította a hosszú ebédlőasztalt, ha a személyzet gonoszul bánt velünk, ha felvizezték az ivólevünket, vagy megalázó minőségű tízórait kaptunk kerti munka előtt, akkor is harciasan küzdött az igazunkért. Igazságosság, tisztesség, becsület... ezt is megtanultuk az olykor filmbe illő jelenetek által. Jó magot vetett a lelkünkbe, és bőséges termést hozott az életünk...

Ma már idős, sok betegséget hősiiesen legyőző asszony Ildikó nénink. De emlékszik ránk. Nem felejtette el azt sem, hogy engem mennyire megviselt a családom széthullása, az otthon hiánya. Bármennyire is rosszul bántak velünk a szüleink, de volt egy ösztönös kötődés hozzájuk, és testvéreimhez... Ildikó néni látta, hogy én, bár nagyon szerettem a focit, inkább szeretek olvasgatni. Biztatott, hogy tanuljak, olvassak, mert az visz majd előbbre az életben. Akik csak a sportpálya „sztárjai” voltak, igen gyakran nem jutottak semmire az életben. Én megismertem a tanulás világát, és ezért is örökké hálás leszek Ildikó néninek...

Most már látom, hogy mit jelent a szolgálat. Egyes konyhások hazahordták a maradékot, mások, mint Ildi néni, inkább kikövetelték, hogy az intézeti festő-mázoló által lefestett üveglakok mögött, az öltözőszekrények mélyén rejlő „természetbeni juttatást” nekünk adják. A konyhásokat megfizették, volt családjuk, férjük, volt kenyérkereset. De mi? Ártatlan és éhes gyerekek? Csak egy mentsvárunk volt: Ildikó néni!!! Talán ő lendített át minden érzelmi válságon minket, és szeretjük enni a vele töltött időben a fán ülve a cseresznyét, versenyezni a betakarításban, és megtanultuk minden évszak rendjét, terményeit. Ma ezt hiányolom az oktatásból. Persze vannak szép példák, említhetném az erdei iskolát, de mit tudnak a mai Z-generáció tagjai a földeken végzett munka poráról, az izzadt, „retkes” kölykökről? Akiket ráadásul elzavartak az ebédlő „úri” asztalától... Nem, én ma is érzem egy-egy kiélezett helyzetben, amikor mint pedagógus higgadtnak és elfogulatlannak kell maradnom, hogy mit tett volna Ildi néni a helyemben... A példa tanít, a példa emléke ad tanácsot nekünk... Szeretet...ez a kulcsszó, amit Ildikó mama átadott nekünk...

„Rezsőke néni”...

Beszélgetés egykori gyermekotthonbeli kolléganőmmel

„Rezsőke néni” 17 évig dolgozott gyermekotthonban. Voltam olyan szerencsés, hogy dolgozhattam vele, mint gyermekfelügyelő. Saját gyerekeinek nevelése mellett még kapott jó néhány gyermeket, hogy a pótanyjuk legyen. Mivel nem tudta mindig megjegyezni az összes kis lakó nevét, Rezsőkének hívott mindenkit. Így ő meg Rezső néni lett, ezt a tréfás nevet ragasztották rá a gyerekek. Ma is így emlékeznek rá. „Rezsőke” kezdetben nehezen szokta meg a különleges feladatot, amit el kellett látnia a budapesti gyermekotthonban. De akkoriban még volt ideje foglalkozni a gyerekekkel, nem a háztartási feladatok nyomasztották, kötötték le az idejét az intézmény falai között. A tanulás, az iskolába kísérés, a játék, a napi rutinfeladatok töltötték ki a napjaikat.

Sokkal több idő jutott a gyerekek lelki életével való foglalkozásra is. Ennek az volt a legfőbb pozitív hatása, hogy a gyerek fontosnak érezte magát, kötődött az őt nevelőhöz, jobban fejlődött. Manapság sokszor előfordul, hogy a gyermeket indokolatlanul gyorsan kiemelik a családi körből, nem testi bántalmazás esete miatt, hanem azért, mert pusztán túl sokan alszanak egy szobában. A szülők nem tudnak nagyobb lakáshoz jutni. A testvérek szeretik egymást, kis helyen is boldogok együtt. A régi paraszti világban sem volt ez másként. De ma bármilyen bejelentés, a normának nem megfelelő szülői magatartás után jön a gyámügyi intézkedés: vigyék a gyermeket lakásotthonba! Pedig helyben kellene segítséget nyújtani! És ha ez nem történik meg, az a családsegítősök felelőssége is.

Nem ügyeket, hanem embereket kell kezelni! A szétszakított családok gyermekei sokkal nagyobb eséllyel lesznek deviánsok, mint az egyszerűbb körülmények között, de szeretetben, szülőkkel élő kisgyermekek!

„Rezsőkét” nagyon megviselte, hogy mennyivel másabbak a most gyermekotthonban élő gyermekek, mint ez előtt 10, 20 éve! (Erről én is írtam több helyen.)

„Rezsőke néni”, mielőtt elbúcsúzott volna tőlünk, már belefáradt abba, hogy háztartási robottá vált az otthonban, és értetlenül állt néhány eset előtt, hogy miért is kellett a gyermeket kiemelni a családból... A tizenhét év alatt sok szép emléket gyűjtött, de a vége felé már érezte a fáradtságot. A belefáradást. Már a mosás, a főzés, a takarítás töltötte ki a „műszakjának” nagy részét, a gyerekek meg élték a maguk életét. Rendtartásra, a leckék megírására, fegyelemre egyre nehezebben lehetett rászoktatni őket. Igen, ez sajnos így van. Én magam is sok

döbbenetes esetet éltem meg, és ezekről is sokat írtam már. Néhol a lakásotthon közelsége rémületet keltett a környéken lakók körében. Nem egy rendőrségi ügy is lett a kamaszok randalírozása miatt. A túlterhelt gyermekfelügyelő ez alatt megpróbálta utolérni magát az otthonbeli háztartási feladatokkal, melyeket a nyakába varrtak, a rendszer negatív átalakítása során. „Rezsőke néni” türelme, lelki ereje elfogyott.

Sokat tanultam mégis tőle, például arról, hogy ne engedjük túl közel magunkhoz a problémákat, tudjuk azokat elengedni, különben pszichésen megbetegszünk. A napi feladatok elvégzését neki is, nekem is meg kellett tanulnunk. Ez kötelességünk volt. Jól csinálni a munkánk, ez hosszabb tanulási folyamatot igényel, és ebben nagy segítségemre volt kolléganőm. Gyermekcentrikus, mint én. Láttunk munkájukat lélektelenül végző kollégákat is. De mi képtelenek voltunk nem szeretni a szabadszájú, szemtelenkedő kamaszokat is. A kiégés veszélye azonban nagy. Még időben kell abbahagyni egy területen a munkánk, addig, amíg ki nem merül minden pszichés energiaraktárunk, mint „Rezső néninek”... Ő tudta, mikor jött el az idő a búcsúzásra.

Két portré javítóintézetekből...

Rómeó, a bokszoló

Kedves növendékem Rómeó. Sokat beszélgettünk mostanában, nagyon a szívemen viselem a sorsát. Mostoha sorsa volt otthonában. Éheztek, fáztak. Volt úgy, hogy a mosakodásra szánt lavórba téve a lábát jeges vizet érzett. Befagyott a lakásban még a víz is! Benzinkutakon kéregetett, nem volt mit ennie. Aztán egy autószerelő segítségével találkozott egy olyan sportemberrel, aki felkarolta őt. Elvitte edzeni, a fiú mozgásán látta, hogy alkalmas a bokszra. A tehetség tehát kezdett kibontakozni. Elégedettek voltak vele, sikeres lett. Aztán belekeveredett a rossz társaságba. Megismerkedett a drogokkal. Kihagyta az edzéseket, az edzője haragja bizony jogos volt. Bekerült drogozás miatt javítóintézetbe. De nem bírta ott a bezártságot. Betegszobára került, onnét próbált az ablakon keresztül szökni. De nem sikerült az esővíz csatornán keresztül lejutnia, nem mérte fel annak adottságát, hogy falba épített. Lezuhant több emelet magasságból. Karja, gerince sérült. De menekült minden fájdalom ellenére. Nem számított semmi, a távolság, a lebukás veszélye sem. Vidékre, az otthonába akart jutni. Felült a vonatra, szeretett édesanyjához igyekezett. Az anya felmérte a helyzetet, és orvosi segítséget kért. De a fiú még rögzített törésekkel, a mentősök társaságában is deviáns magatartást tanúsított. Bohóckodott, kalimpált kezével, lábával, mutatva, hogy ő milyen jól van, engedjék haza. De a sérüléseit a mentősök nem tekintették olyan bagatellnek. Rómeó tehát megszökött a kórházi kezelés elől. Így ismét menekült. Elfogták. Intézetbe került ismét. Rendkívül jó érzés, hogy nekem megnyílt, hogy becsüli azt, hogy beszélgetek vele, hogy a lelkével is foglalkozom. Felismerte, hogy én nemcsak a napi fegyelmezési feladatokat végzem el, hanem a mentális állapotukkal is foglalkozom a fiataloknak. Nagyon vágyik a szeretetre, kiváló humora van, pótapjának tekint engem.

Norbi álma az érettségi!

Norbi egy másik könnyebben megnyíló egyéniség az intézet falai között. Meg kellett harcolnom az ő bizalmáért is. Egy nevelőnek az a legnagyobb siker, ha látja felnőni, fejlődni testben és lélekben a rábízottakat, ha küzdelmes munkával is, de sikerül a gyermekkel, kamasszal közösen elérni azt, hogy annak céljai legyenek az életben. Norbi is drogozott, függő volt. Mindent elkövetett a szerért. Életében a másik fontos dolog a szerelem volt. Nagyon szép érzésekkel

közelített a lányokhoz, mindig nagy tisztelettel beszél róluk. Ez becsülendő egy ilyen háttérű fiatalnál.

Kamaszként adták be lakásotthonba, ott ismerkedett meg társai révén a droggal – de a szerelem szépségével is. Aztán bűnelkövetővé vált, és javítóba került. Én szorgalmaztam, hogy kezdjen bele a festőszakma tanulásába. Még egy előző munkahelyemen ismertem meg őt, tehát különösen fontos volt számomra, hogyan is alakul a jövője majd. Évek óta kísérem az útját. A fiú szeretne szakmát tanulni, érettségizni is. Most még nem tudjuk, hogy tanulmányait milyen formában folytathatja, hiszen kikerül az intézet falai közül. Egy bűnelkövetése miatt 20 évesen egy büntetés végrehajtó intézetbe kerül hamarosan. De nem adja fel, tanulni akar, és jó magaviselete miatt hamarabb szabadulni.

Nagyon büszke vagyok rá, mintha az édesapja lennék!

„Sztehlo-sztorik”

„Konyhán lenni nem rossz dolog...”

Az intézetről már sok mindent elmondott ez a könyv. De nem hagyhatok ki egy kedves sztorit sem, mely bátyám, Józsi, és az én életemben is oly vidám emlék maradt a komor évekből. Józsi és én kiskamaszként örökké éhesek voltunk. Nem mondom persze, hogy olyan nagyon rossz lett volna az ellátás a kor élelmezési előírásai szerint. A gyermekétkeztetés is olyan, mint az alaptanterv: örökké változik. Nos, mi a gyermekétkeztetés szabályairól mit sem tudtunk, de az intézet szabályairól elég sokat. Mindezek ellenére néhány finom falatért hajlandóak voltunk felrúgni minden belénk sulykolt előírást, erkölcsi normát. Csibészek voltunk, ne szépítsük a témát.

Egy este elhatároztuk, hogy az éj leple alatt konyhás nénink - akit tréfásan csak „Göszli Marinak” hívtunk - féltett birodalmába hatolunk. Halált megvető bátorsággal lopóztunk a hálóteremből ama helyre, hol minden finomság rejtezett: a konyha raktárába. Volt ott liszt, cukor, és ami még vonzóbb cikk: puding vasárnapra előkészítve! Nekünk nem kellett több, fosztogatásba kezdtünk. Annyi liszt még nem terült el egyetlen malom kövén sem, mint ott a konyhán, amikor kiborultak a zsákok, és a cukor is elszabadult, meg ami még jött, kenyerek, frissek, illatosak, és finomságok tömkelege. Ettünk mi mindent válogatás nélkül. De gyomrunk főleg a puding után korgott. Beletenyereelt a nagy tepsibe Józsi, és tíz ujjáról folyt az édes massa. Hasát tömte, esztét vesztette nagy boldogságban. Én azonban tudtam, hogy bizony holnapi desszertünk végleg odalett: Józsi nem ismerte a kanalat, mohósága veszélybe sodorta mindannyiunk jólétét, sőt jövőjét is – mert lesz-e ezután még nyalánkság az intézet falai közt? Miféle büntetés vár ránk finom vasárnapi nasi helyett... Termetes, „göszli” nénike szigora nem ismert kegyelmet... És bizony sok kis tolvaj dézsmált a konyha raktárában éjjelenként... nem volt könnyű dolga Mari néninek. De sokat nevtünk, nem volt olyan sanyarú a sorsunk, mint Twist Olivérnek.

Egy falat kenyérért ...

Egy falat kenyérért mindenre képes az éhes ember. Egy percig sem állítottam ebben a könyvben, hogy intézeti életünkben az éhezés mindennapos, sőt természetes jelenség lett volna. De ahogyan már konyhai kalandozásainkról szólva is említettem, egy kamasz mindig éhes. Növekszik, erősödik – ez a természet törvénye.

Ezzel a kis bevezetővel nem védőbeszédet akartam mondani, hogy megindokoljam, miért fosztogattuk az intézeti konyha éléskamráját – és amiről most szeretnék szólni -, miért lopóztunk hajnalban a községi ABC-hez, hogy lecsapjunk a pékségből frissen szállított kenyerekre. A pékek éjjel dolgoznak, aztán jön a kenyereskocsi, és kihordja a boltokba a megrendelt árut. Ez a mi gyerekkorunkban is így volt. Mivel a rekeszekben való kiszállítás és a bolt nyitása között elég hosszú idő telt el, a bolt ajtaja elé rakott kenyérszállítmány őrizetlenül állt. A szabad préda illatát már szinte méterekről éreztük, és eltervezett akciónkat több alkalommal is sikeresen kiviteleztük. Friss, ropogós kilós kenyerek „, gyönyörű, barna héjjal, barázdákkal, puha ... meleg bél ... Istenem, még ma is összeszalad a nyál a számban, ha rá gondolok azokra a régi ízekre. Törni a kenyér csücskét ... ropogtatni ...

Ma már óriási a választék pékáruból, sok a házi kenyér is, „bio” is kapható. Ma már válogathatok a szupermarketekben vagy a látványpékségekben. De a kicsi ABC, a falu egyik központja, felejthetetlen marad a számomra a maga ízeivel, illataival.

Nálunk otthon nincs szemétbe dobott kenyér. Párom és én tudjuk, mi egy falat kenyér értéke. Ha megmarad még ehető kenyérünk, a fagyasztóban előre betárolt élelmiszert válogatunk, mindig gondolunk azokra is, akik éheznek s az utcán élnek. Látni becsületes koldusokat is, akik nem szeszesitalra, hanem kenyérre gyűjtenek. És akik, nem a kukába hajítják az adományt, hanem megköszönik s elfogyasztják. A fagyasztott ételek esetében más a helyzet, azzal időnként egy-egy szegényebb barátodat is ki tudod segíteni.

De a kézbe adott kenyérnek varázsa van ... Átéled a világ egyik legcsodálatosabb érzését: adni jobb, mint kapni.

Jéghoki helyett jégfoci ...

Egy fagyos téli estén elhatároztuk, hogy másnap hajnalban nagyon korán kelünk, felöltözünk, visszük a focilabdát, és játszunk egy meccset a jeges, sötét pályán. A kis csapat tehát összeállt.

Szívdobogva vártuk éjjel, hogy az előre megbeszélt „riasztás” időpontja elérkezzen.

Mindenre ügyelve lopóztunk ki az épületből. Csúszkálva, fagytól és mozgástól kipirosodott arccal kergettük a labdát. A játék örömét még növelte az a kellemes izgalom is, hogy valamit titokban csinálunk, valamit kalandvágycból terveztünk el, és meg is valósítottuk.

Nem számított, hányszor csúsztunk el egy-egy befagyott pocsolyán, hogy piszkos lesz a ruhánk – amit észre is fognak venni nevelőink.

Csak a nagy csata számított a millió ragyogó csillag alatt, a téli égbolt gyönyörű holdfényénél. Nem kellett oda reflektor, az „ég fáklyái” világítottak nekünk.

Maradónának éreztük magunkat a pályán! A gyermeki fantázia bármit élővé tud tenni: szinte hallottam, hogy tombol a lelátó, hogy gólt kiáltanak az elképzelt szurkolók!

Azt hiszem, minden kedves csínytevésünk ellenére egy természetesebb világban éltünk még az intézet falai között is, mint a mai gyerekek!

Tibesz már látja az alagút végét!

Tibor, Tibesz 10 éves koráig édesanyjával, édesapjával és nővérével élt. Ekkor még úgy érezte, törődnek vele, szeretik őt. De nővére rászakott a drogra. Rendőrségi ügy nem lett, de a gyámhivatal egy családgondozót rendelt a családhoz. A gyámügyi munkatárs jónak találta a családi környezetet, ahol Tibesz élt. A szülők azonban 2010-ben elváltak, és a válás után két héttel az apa extrém módon öngyilkosságot követett el. Ráadásul a család szeme láttára! Az anya nem kért többet a családgondozásból. Nem látogatta családgondozó többé őket. Az anya rossz társaságba került, innét választott párt is magának. A férfi bántalmazta az asszonyt. Ennek ellenére az a férfivel tartott, és 2012-ben egyedül hagyták a 12 éves Tibeszt.

Elköltöztek a házból.

A gyermek lopni kezdett, mert éhezett, kimaradt az iskolából. Nővére mellé állt, hazaköltözött, gyámja lett. Anyjuk ismét megjelent a színen, de nem sokáig maradt. Visszament brutális élettársához.

Tibeszt, nővérét és annak párját 2014-ben kilakoltatták a lakásból. Tibesznek vissza kellett mennie édesanyjához. Az anya lett a gyám, a rossz lakáskörülmények ellenére. Nem volt víz, villany a házban. Még a családgondozó sem mert kijárni hozzájuk.

Tibesz lógott az iskolából, bűncselekményeket követett el. 2016-ban eljöttek anyja élettársától, de később az anya mégis visszatért párjához. A nagypapa lett az új gyám, de három napig csak. Felmondta a gyámságot. Tibesz a gyermekek átmeneti otthonába került, aztán egy másik gyermekvédelmi intézetbe. Itt két hétig nem volt kimenője, pszichológus vizsgálta őket. Tibesz nem bírta a bezártságot, megszökött 6 társával együtt.

A rendőrök elkapták őket. Tibesz lakásotthonba került. Onnan is el-elszökött. A nevelők nem törődtek különösebben az ügyel, nem tudták kezelni Tibeszt.

A fiú visszament anyjához, de mivel éheztek, szerencsét próbált Ausztriában. Ott is bűnelkövetővé vált. Miután elkapták őt, előzetesbe került Ausztriában. Hazakerülve lakásotthonba vitték. De ismét kudarcot vallott az ottani szabályok betartása terén. Sőt, ismét bűncselekményt követett el. Javítóintézetbe vitték. Befogadó csoport volt az első állomás. Pszichológus foglalkozott vele. Kötelező volt iskolában tanulnia. Én magam korrepetáltam őt németből, ez jövőre külföldi munkája során igen hasznosnak bizonyult. Bekerülése után 2 héttel elveszítette az édesanyját. Árva lett.

Hatékony pszichológiai terápiával sikerült kihozni őt a lelki mélypontból.

Korábban elkövetett bűntettei miatt megkezdte büntetése letöltését a javító-nevelő intézetben. Ott a tanárok hamar felismerték tehetségét, többi társához képest magasabb volt a tudásszintje.

Osztályugrás következett, és így kedvezményel szabadult jó magaviselete, tehetsége, szorgalma miatt. Mivel még nem volt 18 éves, a nővére vállalt érte felelősséget. Ebben az időszakban már becsületesen élt, elkezdett dolgozni.

Külföldön dolgozik jelenleg, beilleszkedett a munka világába. Párra talált, terveik vannak.

Visszagondolva hányatott sorsára, úgy véli, a gyermekvédelmi rendszer nem ismerte fel időben képességeit, és nem volt elég hatékony.

Ő már látja az alagút végét, talán már azt is mondhatjuk, kiért a sötétségből a fényre, és élvezheti az élet valódi örömét!

Beszélgetés szerkesztőmmel, Mácsik Máriával

- *Kedves Mária, neked is van pedagógiai végzettséged, mi a véleményed a mai, az oktatás terén kialakult helyzetről?*
- Hittanár-nevelő MA-szakon végeztem, én is Vácott élek, mint te, Ferenc. Én viszonylag keveset tanítottam, és nem olyan nehéz körülmények közül jött gyermekeket, mint amilyenekkel Te foglalkozol. Pályám során a lehető legkülönbözőbb területeken működtem, kezdve a vállalati, vállalkozási szférától, ahol elsősorban az idegen nyelveket használtam, egészen a felsőoktatásban az adminisztratív területig. De tanítottam is, mint említettem. A pedagógiához inkább azok a könyvek, tanulmányok kötnek, melyeket munkatársammal, dr. Nemes György piarista atyával közösen írtunk. A piarista rend küldetése a tanítás, mindig híresek voltak az iskoláik az évszázadok folyamán. Kiváló tudósok, művészek, politikusok kerültek ki gimnáziumaikból. Egy hittankönyv-sorozat megírására kértek fel minket több, mint egy évtizede. Ennek kapcsán én a tudományos résszel, vagyis a kötelező tananyag összefoglalásával ellentétben inkább a lelkeségi oldalt szerettem volna hangsúlyozni. Fontosnak tartottam mindig azt, hogy a gyerekek a természet megismerésén és megszeretésén keresztül jussanak el Istenhez. A környezetvédelem is mindig érdeklődési körömbé tartozott. De a különböző humántárgyak főleg. Irodalmi tevékenységem egy-egy töredéke lapok hasábjain, tanulmányokban is megjelent. De az említett hittankönyvekben is ott van egyfajta líraiság, a munkatársak tudományos jellegű tanítása mellett. Röviden válaszolva a kérdésedre: úgy látom a helyzetet, ahogyan a könyvedben említett felmérések mutatják. Fenyeget a leszakadás veszélye a tanulás terén az ország bizonyos, elmaradottabbnak mondható részein. Sokat foglalkoztam városunkban hajléktalanokkal is, akiknek egyházi kereteken belül estelente ételt osztottunk. Sokféle sorssal ismerkedtem meg az évek folyamán. Sokan el is távoztak már az élők sorából. Követtem az életük alakulását, ahogy tudtam, segítettem. Magam is szerényen élek, de mindig jut egy darab kenyér az éhezőnek. A buszvégállomásnál, a tereken sok kéregető emberrel találkozom, egyre több fiatal is kerül utcára. Erről sokat beszélgettünk veled, hogy az egyes intézményekből kikerülő fiatalok gyakran az utcán végzik. Drogozva, éhezve, fázva. Te is, én is, és még sok jó szándékú ember, meg az erre hivatott szervezetek is segítenek rajtuk. De ez csak egy bizonyos pontig működik. Minden tél szedi az áldozatait a fedél nélkül élők körében, akik kikerültek a szállókról is. Nagyrészt a saját fegyelmezetlen

magatartásuk miatt. De aki szenvedélybeteg, az ketrecbe zárt, megvadult oroszlán, ha nem jut például alkoholhoz.

- *Te 1971-ben születtél, tehát 10 évvel korábban, mint én. A rendszerváltozást Te már fiatal felnőttként élted meg. Én még gyermek voltam 1990-ben, illetve egy intézet falai közt jóval kevesebbet hallottunk a változásokról, mint a Te környezetekben élők. Régi váci családba születve több ismerettel rendelkezel a város történetéről, de a magyar történelemről is, több anekdotát is tudsz, sőt általad ismertem meg az egyháztörténelem néhány fontos eseményét. Főiskolai diplomádat egyháztörténelemből szerezted, az MA-szakon pedig pedagógiai tárgyú szakdolgozatot írtál. De ez a dolgozat az egyházi középiskolákban, konkrétan a katolikus gimnáziumokban tanuló diákok erkölcsi nézeteit elemzi diagramokkal szemléltetve is. Több, mint 10 éve készült a dolgozat, de döbbenetes, hogy a közöny az alapvető, az ember szívébe írt erkölcsi normák iránt mennyire áthatotta még a hittant tanuló diákok gondolkodásmódját is! Én ezt megdöbbenéssel tapasztaltam a dolgozatodat olvasva.*
- Sajnos igazad van. És úgy érzem, ez nem is fog változni. Én bizonyos szempontból jó feltételekkel, mély hittel, családi támogatással rajtoltam a nagybetűs felnőtt életbe, nem szinte nincstelenül, mint Te, Ferenc. Késői gyerek voltam, sok olyan régi családi, városi anekdotát is hallottam, ami felkeltette a történelem iránti érdeklődésemet, és ez az indíttatás megkönnyítette számomra a tanulást. Rengeteget olvastam, mert szüleimtől, nagyszüleimtől a könyvek szeretetét láttam. Mára egyre nagyobb veszélyben van a Gutenberg-galaxis. De a technikai fejlődés törvényszerű volt mindig a történelemben, nem kell minden jelenséget eleve előítélettel kezelnünk.

Nem láthatunk a jövőbe. 1990-ben, tehát egy nagy történelmi jelentőségű esztendőben érettségiztem, és 1989-ben, 18. évemben lehettem tanúja sok világtörténelmi eseménynek. De hozzá kell tennem, nemcsak én szereztem életem során többféle végzettséget, hanem Te is, Ferenc. Sok szaktanfolyamot végeztél el, és dolgoztál is ezekben a megszerzett szakmákban. Voltál pincér, vagyonőr is többek közt, de a pedagógia iránti érdeklődésed volt mindig a meghatározó, tehát nem csoda, hogy a főiskola mellett végeztél el a pedagógiai asszisztensi és a gyógypedagógiai képzéseket. Ismeretségünk kezdetén pedig a német nyelvet tanultad nálam, középiskolai tanulmányaid mellett. Munka után, fáradtan jártál a legtöbb iskolába, és ez nagyon nagy teljesítmény volt a részedről!

- *Köszönöm! Más téma: a Te életedben mit jelent közel járni az ötvenhez?*

- Bölcsességet, lassabb tempót, több rácsodálkozást az engem körülvevő gyönyörű természeti környezetre.

Több elhalkulást, és egyfajta felismerést, hogy jót tenni volt az én igazi hivatásom. A segítségnyújtás másoknak az igazi karrier számomra.

Ezt szeretném folytatni.

Soha nem voltam jó pedagógus, elméletben kiválóan ismertem a szakmát, gyakorlatban azonban soha nem tudtam alkalmazni az elméletet.

Túl szabad embernek születtem, „mindig indián szerettem volna lenni”, vándor, a magam ura.

- *Köszönöm, hogy beszéltél magadról, és köszönöm a barátságodat is!*

Fontosabb publikációim a Váci Polgár című havilapban

Vallomás a hivatásról

Pedagógus hivatásom nem családi indítatásból kaptam.

Nem volt a családban értelmiségi - szegény, hátrányos helyzetű családból származom. De mindig bennem volt a tudásvágy és a segíteni akarás, hogy a hozzám hasonlóan nehéz gyermekkort megélt fiatalok ne kallódjanak el. Vác és az elmaradott vidékek között nagy különbség van: ezt akkor tapasztaltam meg, amikor ebbe a városba kerültem. Életemről már írtam korábban is e lap hasábjain. Budapesten egy javító-nevelő intézetben kezdtem a pedagógiai munkám, innen kerültem egy lakásotthonba. Természetesen mindkét helyen nagyon kemény helyzetekkel szembesültem, krímibe illő szituációkat kellett, kell időnként megélnem. Sajnos a drogok használata, a prostitúció, a céltalan élet megtapasztalása a fiatalkorúak körében sok kollégámat „kiégetté” teszi.

Én a drámai helyzetekkel szembesülve igyekszem a gyereket mindig gyerekként kezelni. Családból kiszakadt, lelki sérüléseket szenvedett gyerekeként – akkor is, ha már kamaszok. Követem növendékeim sorsát akkor is, ha már elmúltak 18 évesek, és tartom velük a kapcsolatot. Olykor segítenem kell, hogy ne legyenek az otthonból kikerülve hajléktalanok, vagy arra kell ösztönöznöm őket, hogy tanuljanak, dolgozzanak, komoly párkapcsolatot létesítsenek, s majd családot alapítsanak – a munka és a család szeretetére a Kolping szellemisége, esztergomi iskolám tanított. Lakásotthonbeli szolgálatom alatt gyakran még éjszaka is fordulnak hozzám a gyerekek bánatukkal, megoldatlan problémáikkal, a nehéz házi feladatokkal.

Pedagógusnak, nevelőnek lenni nem olyan munka, amely a műszak végével aznapra véget ér. Életforma, nem pusztán fizetésért végzett robot. Minden elhivatott ember, aki gyerekekkel foglalkozik, így kell, hogy gondolkozzék, a jövő generáció boldog életét segítve!³

³ 2019. március

Húsvét egy lakásotthonban

A gyerekek itt is gyerekek. Talán otthon, amikor a nyuszis mese még hihető volt a kicsi gyermek számára, nem kapott még ízelítőt sem a tojáskeresés, a locsolkodás varázsából. A templomi és a családi ünneplésből, a terített asztal mellett elköltött vacsorából még kevésbé. Nekünk, akik a lakásotthonban a sérült lelkű kamaszoknak kell bemutatnunk, hogy mit is jelent egy vallási, családi ünnep, nincs könnyű dolgunk. Alapvető fogalmakat kell megmagyaráznunk nekik, de sokszor sajnos nem találunk érdeklődésre a részükről. Ez nem csoda: sokkal „prózaibb” dolgok érdeklik őket. A finom ételek, a tévzés, a számítógépezés...

És ha kimenőjük van a városba, Budapest forgatagában nem biztos, hogy a legjobb helyekre tévednek, mondjuk húsvéthétfőn. Én a magam részéről nem tekintem tehernek azt, ha munkával kell töltenem az ünnep egy részét, hiszen általam ünnepelhetek, hogy ünnepelni tanítok. Ez pedagógia, mégpedig olyan, amit nem lehet megtanulni a főiskolán. Váratlan kérdések mindig adódhatnak a gyermek részéről, de az ünnepek mindig kritikus időszakok – ezt jól tudják a pszichológusok. A karácsony nehezebb, olyankor jobban hiányzik a család – akkor is, ha a lakásotthonban elhelyezett gyermek családi háttere igen rossz volt. De a húsvéti ajándékok, a szülőktől kapott apróságok, maga az együttlét hiánya is megviseli még a kamaszkorú lakóinkat is. Én mindig hangsúlyozom, hogy nem az ajándék értéke, nem a plázák, a reklámok csillogása adja az ünnep lényegét. Kicsit jobba lenni, kicsit jobbnak lenni a másikhoz, ez az igazán fontos. A sokszor konfliktusokban dús hétköznapiak után érjenek véget a veszekedések, és győzzük le a haragot, melyet olykor a családjunk, a sorsunk, a társaink iránt érzünk... Erre tanítom növendékeinket.⁴

⁴ 2019. április

„Egy gyermek megpróbáltatásainak története...”

Beszélgetés Kardos Ferenc szakoktatóval, pedagógussal

- *Karácsony táján könnyen felmerül az emberben a kérdés, hogy az amúgy is küzdelmes hétköznapok után az ünnep napjaiban vajon feltöltheti-e az ember lelkét egy kis könyv, egy gyermek megpróbáltatásainak története?*
- Szerintem igen. A *Van kiút* című életrajzi írásomban egyetlen túlzás sincsen. A száraz tényeket írtam le szerkesztőm, Mácsik Mária segítségével. A gyermekkorom története nem azért érdekes, mert velem történt meg az a sok „kaland”, hanem azért, mert ezzel a munkával több szempontból is segíthetek másoknak. Mivel a Magyar Pedagógiai Társaság adta ki, a könyv segíthet az állami gondozottak, vagy lakásotthonban élők nevelésével foglalkozó szakembereknek. Hasznos ez a könyv minden olyan olvasó számára, aki szívesen támogatná adományaival azokat a gyerekeket, fiatalokat, akik hátrányos helyzetűek. Nem saját hasznunkra, hanem jótékonyági célból dolgozunk! De a könyvecske szolgálja azt a célt is, hogy a társadalom döbbenjen rá: még határozottabban szembe kell szállni a családon belüli erőszakkal! Jó magot ültessünk a gyermek lelkébe, hogy értékes, szép növény fejlődhessen belőle! Kezeljük gyermekként a gyermeket!
- *Mi jut eszedbe a gyerekkori karácsonyokról?*
- Mivel nyomorban éltem mindaddig, amíg el nem vettek a szüleimtől, és később sem bővelkedtem sem ajándékokban, sem szeretetben, nehéz lenne azt mondanom, hogy kedves emlékek tömkelege jut az eszembe a gyerekkori karácsonyaimról. Ma már más a helyzet. Kis otthonunkban, családi körben tölthetem az ünnepet. De szenteste előtt azokért dolgozom, azokért a fiatalokért, akiket a Jóisten rám bízott. Mivel olykor az ő sorsuk sem könnyű, bizony meg kell tanítanom őket helyesen ünnepelni. A lényegre koncentrálni. Miközben a szakma, az építőipar szeretetére tanítom őket, egyben erkölcsi nevelést is adok nekik. A lelkiismeretes, pontos munkavégzésre való nevelés szerintem nagyon fontos a mai rohanó, felületes világban. Ma könnyen eldobjuk az elromlott tárgyakat, de így csak az amúgy is nagy szeméthalmokat növeljük a városokban! Hosszútávon kell gondolkodni például a szobafestésnél is, még ha a falakat nem is dobják ki az emberek! Feleljünk meg a megrendelő elvárásainak, valósítsuk meg az álmait, tehát a legjobb tudásunk szerint végezzük a munkát, ne vétsünk hibát!

Könyvem témájáról már annak megjelenése előtt nyilatkoztam e lap hasábjain. Tanáraink, támogatóim segítségével sikerült végül kiadni a művet, a tervekhez képest némi késéssel.

- *Az élet minden területén ilyen kitartó vagy?*
- Soha nem adom fel: legyen szó tanulásról, vizsgákról, tanításról, nevelésről, nehéz fizikai munkáról, betegségről... Mindig keresem az előrelépés útját, mások és magam számára is. Nagyon fontos a családi háttér, párom, Zsu jelenléte az életemben. Ezt mindig hangsúlyozom a könyvbemutatókon is, melyek igen népszerűek a szakemberek, érdeklődők, diákok körében. Szívesen megyek mindenhová, ahol bátorító szóra van szükség, ahol kíváncsiak arra, hogy a mélyszegénységből, az erőszak világából van kiút!
- *A könyv sikerét mutatja, hogy hamarosan megjelenik a második kiadás.*
- Igen! Az olvasó nemcsak egy gyermek drámai sorsáról olvashat, hanem a pedagógiát hallgató diákok számára is fontos ez a kis könyv, bővíti a gyakorlati ismereteiket. Soha nem felejthető biztatást ad a számukra, hogy soha nem szabad feladni a küzdelmet neveltjeink megmentéséért. Ez a misszió egy életre szól, nem szabad kiégnie a pedagógusnak, mindig újból és újból fel kell töltenie.
- *Mi jelenthet egy nevelőnek feltöltődést napjainkban?*
- Elsősorban a pozitív visszajelzések a fiatalok részéről, illetve azok az apró sikerek a nevelés terén, amelyeket meg kell becsülni.
- *Hol lehet megrendelni a könyvet?*

Az mptiroda@gmail.com címen. A Magyar Pedagógiai Társaság honlapján a következő bemutatkozás olvasható: „*A hazánkban a történelmi időben elsőként létrehozott, és máig a legnépesebb magyarországi szakmai, multidiszciplináris társaság a nevelésügy területén tevékenykedő szakemberek számára. Az MPT önkéntes, autonóm és szakmai szervezetként, közhasznú civil egyesületként kínál közösségteremtési, műhelyteremtési lehetőséget a széles értelemben vett nevelésügyben tevékenykedő szakembereknek.*” Köszönöm dr. Manninger Péter és Kovács Ágnes szponzorálását. Szeretettel ajánlom majd a tiszteletpéldányukat. Könyvbemutató volt a Tanext Akadémián Budapesten, az ELTE-n, szervezés alatt van az Apor Vilmos Katolikus Főiskolán Vácott, és egyéb tervek is vannak az érdeklődők számára, illetve nagy tisztelettel várjuk Matkovich Ilona polgármesterasszonyt is a bemutatóinkra. Értelmiségivé válni nem származás, családi háttér kérdése! Hányszor megmutatkozott ez a történelemben!

*Köszönöm a beszélgetést, további sikereket kívánok!*⁵

⁵ Az interjú készítette Orgonás Karolina, megjelent: 2019. decemberben.

„Esélyt adunk, utat mutatunk ...”

A fenti mondat áll az *Aszódi Javítóintézet* honlapjának fejlécén⁶. Sok mindent elárul az intézmény küldetéséről, jelenlegi működéséről ez a gondolat. Nagyon fontos volt mindig az aszódi nevelésben az, hogy családias legyen a légkör a falakon belül, hogy az ott büntetésüket letöltő fiatalok ne börtönnek, hanem egy olyan helynek érezzék az intézetet, ahol az életre nevelik őket, ahol szakmát tanulnak, ahol megértik, mi a helyes családfogalom.

Kezdetben fontos volt az intézet váci kötődése is: több fegyencet, néhány felügyelőt is felvettek a 19. század végén Aszódra Vácról. Nagyon sok fiatal jobb sorsra érdemes, nem önszántából kallódó kamasz. Nagyrészt a rossz családi háttér felelős azért, hogy idáig jutottak, hogy bűnelkövetők lettek.

Senki sem születik bűnözőnek, valahogyan azzá válik. Az egész társadalom felelős azért, hogy minden gyermek a lehetőségekhez mérten maximálisan megkapja azt a nevelést, azt az érzelmi háttérrel, amire szüksége van. A családok életvitelét nem tudjuk direkt eszközökkel befolyásolni, de arra van lehetőségünk, hogy megadjuk a kisiklott életű szülőknek azt a segítséget, hogy maguk, és gyermekeik életét képesek legyenek jobbra tenni. Én úgy érzem, hogy szakmai pályafutásom egy igen jelentős mérföldkövéhez értem, amikor bekerültem az intézménybe, hogy mint felügyelő segítsem az ott élő fiatalok szakmához jutását, mindennapi életét, erkölcsi fejlődését. Ezzel nem dicsekszem, csak megosztom a lap hasábjain a szakmáról, hivatásról való gondolataimat.

És egyúttal kifejezem hálám mindazok iránt, akik segítik az én előrehaladásomat is az életben.

A Jóisten mindig oda vezérelt, ahol szükség volt rám, és olyan emberekkel hozott össze, akik gazdagították tudásukkal a műveltségemet, akik biztattak, előbbre vittek. Ilyenek a mostani kollégáim, vezetőim is.

Maximálisan jó csapatszellemben működünk.

Nagyon tetszik az intézmény működésében az, hogy itt minden gyereket meg akarunk tanítani dolgozni: ki festőnek, ki asztalosnak tanul, és még folytathatnám a sort.

⁶ <https://www.aszod-afi.hu/>

Szabadidős tevékenységeik is rendkívül színesek: élénk például a sportélet, és mint tudjuk, a testmozgás jó hatással van a pszichére.

De az eltávozások, a családban töltött idő is sokat ad a gyerekeknek. A bűnöző életformától eltérő értékeket adunk a fiataloknak az intézetben, és az otthoni, sokszor rossz környezetből kiszakadt kamasz az intézeti eltávkor egészen más emberként tér vissza szüleihez látogatóba. Már másként látja a világot, és ezzel jó hatással van családtagjaira is. Nekünk leegyszerűsítve mesterségünk a nevelés, de a nevelés a legszebb, legértékesebb művészet is egyben!

Vakációs időszakot élünk. A mi fiataljaink számára is hosszabb eltávozások ideje ez. Mi, felügyelők, nevelők azon vagyunk, hogy mind a falakon belül, mind a falakon kívül a lehetőségekhez mérten érezzék a fiúk, hogy életünk olyan szakaszában vannak, ahol nagyon fontos a pozitív élmények gyűjtése a jövőre nézve.

Számukra sem veszhet el a kamaszkor szépsége, még ha nem is jutnak tengerpartra, vagy a Balatonra!⁷

⁷ 2020. augusztus

Kiss József beszélgetése Kardos Ferencsel

- *Ferenc, hogyan élted meg az elmúlt időszakot, amikor a járvány megnehezítette mindenki életét, akár a családban, akár a munkában...*

Az Aszódi Javítóintézet egyik gyermekfelügyelő munkatársként nagyon sok új dologgal kellett, hogy megismerkedjem, hiszen nemrég kerültem az intézménybe. Az a tapasztalatom, hogy az ember életében mindig vannak olyan időszakok, amikor egyszerre zúdul ránk minden új helyzet – pozitív és negatív dolog egyaránt. Bár a nevelés, oktatás terén már más intézményekben is sok tapasztalatot szereztem, és erről nyilatkoztam is, illetve életem, elsősorban gyermekkorom drámai eseményeiről olvashattak könyvemben, a *Van kiút* című kötetben. Történetem folytatására biztatott Trencsényi László is, aki többek között a könyvbemutatómat szervezte az Apor Vilmos Katolikus Főiskolán.

Akkor még nem gondoltuk, csak tartottunk tőle, hogy az életünk szinte gyökerestül meg fog változni néhány héten belül. Sajnos, ez meg is történt. Az én életemben, mint sokakéban, nehezebbé vált a kenyérkereset, a közlekedés, az ügyintézés – és nem utolsósorban a bevásárlás! De a magyar ember mindig feltalálja magát, minden helyzetben! Erre jó példa egész történelmünk.

- *Új könyvedben már a tanulóévek, a felnőtté válás a fő téma. De amit eddig meséltél nekem életedről, abból kiderül, hogy támogató családi háttér hiányában, tragikus sorsú testvéreidről szinte elszakadva, egymagad kellett, hogy helytállj a világban, kamasz fejjel, kemény fizikai munkát végezve ahhoz, hogy legyen hol laknod, legyen mit enned. Hogyan látod, a mai generációban megvan ez az őserő?*

- A „mamahotel” ma már közismert fogalom. A modern világban a „biológiai érettség és a társadalmi érettség” közt szétnyíló olló következménye. A fiatalok szinte már ősz fejjel hagyják el a szülői házat, kényelmes nekik a mama és papa holtig tartó áldozatos munkája, és mellette az *aranyifjak* akár élhetik a maguk bulizós, csajozós életüket. Képtelenek saját fészket rakni. Vagy nincs módjuk a fészekrakásra, vagy félnek a felelősségtől. Az én időmben – 1983-ban születtem – egy magamfajta szegény gyerekek mindenért meg kellett küzdenie. Lépcsőfokról lépcsőfokra haladtam előre az élet minden területén, és ma már elmondhatom, hogy kitűzött céljaim egy nagy részét meg is valósítottam. De soha nem dőlhetünk hátra elégedetten. Persze pihenésre, lazításra mindenkinek szüksége van. Azonban még sok feladat, sok lépcsőfok vár rám.

- *Következő könyved, Az alagút végén címet kapja. Akkor számodra akkor ért véget az alagút, amikor a saját utadat járva, konokul és kitartóan haladva megtaláltad a kiutat?*

- Igen! De ehhez céltudatosság kell, amit jó esetben megtanít a gyermeknek a család, de gondoskodó szülők nélkül is az ember felismerheti azt a belső erőt, ami által önmaga nevelője lesz. Persze ez a képesség nincs mindenkién meg, vagy nincs olyan szerencséje, hogy a Jóisten segítőkész embereket, és elsősorban egy új, saját családot ad. Sok pofont kaptam az élettől, de ezek csak erősebbé tettek, és képessé arra, hogy értékeljem mások segítségét, hogy tudjak példaképeket állítani magam elé. Persze nehéz pótolni a hiányzó alapokat – az én szülői házamban nem voltak könyvek, messze innét, vidéken, nagy szegénységben éltünk. Nekem lassan már öszülő fejjel kell megtanulnom azt, amit mások gondtalan fiataalként sajátítanak el. Én dolgozó, tanuló, családos ember vagyok. Nehéz megfelelni minden szerepnek.

- *Köszönöm a beszélgetést, és sok sikert kívánok az új könyvedhez, legyen olyan sok érdeklődő iránta, mint amennyi az előző kötet iránt van!*

- Igen, hála Istennek sokan rendelték meg a *Van kiutat*, és a befolyt összeget sikerült jótékony célra fordítani. Amennyi jót kaptam Istentől és az engem körülvevő jó emberektől, elsősorban páromtól, azt szeretném visszaadni azoknak a gyerekeknek, akik ugyanolyan lelki sebeket kaptak, mint én, gyermekfejjel.

Mindig a jó ügyek mellett álltam, ezért szívügyem a *Váci Polgár* lap is! Mindenkit arra biztatok, hogy erejéhez mérten támogassa anyagilag, erkölcsileg a lap fennmaradását!⁸

⁸ 2020. május

Online-térben, vagy a játszótéren?

Természetesen a szabadlevegőn megvalósuló játék fontos volt a tavaszi járványhelyzet folyamán is, a gyermekeket nem lehetett „börtönbe zárni”. De maga a játszótéri élet megváltozott szabályai, és elsősorban a gyermekekkel együtt történő bevásárlás a megadott időszámban is igen megterhelő volt a szülők számára, minden tekintetben. De az online tanulás, vagyis az otthonról való tanulás, a leckék befényképezése, e-mailben való elküldése a pedagógusoknak még nehezebb feladat volt. A szülők szabadságot vettek ki, ha a nagyszülő még munkavállaló volt, ő is otthon maradt, mert időnként neki kellett részt vennie a napi tanulásban az unokák mellett. A fiatalabb nagymamák, esetleg nagypapák is bizony már igen régen nem ültek iskolapadban, a tananyag tartalmának egy része, és a módszerek is jelentősen megváltoztak ifjúkoruk óta. Óriási ugrás volt a tanítás, tanulás, a pedagógia minden aspektusát tekintve ez a hirtelen megváltozott élet! Amikor a nagyszülők maguk voltak fiatal szülők, és gyermekeikkel foglalkoztak, egészen más volt az élet – minden tekintetben. Ezek a gyerekek lettek mára szülők, akik olykor maguk is értetlenül álltak a nem kis mennyiségű tananyag fölött, és próbálták felidézni emlékeiket. Ezek az emlékek azonban elsősorban a nagy pedagógusegyéniségekhez, a régi módszerekkel dolgozó, de felejtetetlen szeretet, vagy később már az öregdiákok által jogosnak ítélt szigorú tanítónénikhez kötődtek. Egyéniségekkel találkozott a mai 30-as, 40-es éveiben járó szülő, és a számítógép, vagy a telefon előtt ülve olykor nehezebben kapcsolta, mi is a feladat, mint maga a kisiskolás gyermeke. A szülő olykor holtfáradtan, talán távmunka, házimunka után roskadt le a gyereke mellé, hogy a határidőt tartva a leckét a lehető legtökéletesebben megoldja. Iroda lett a konyha, nappali, és egyben osztályterem is... A panelban nevelkedő gyerekek néha csak fentről látták a virágzó fákat tavasszal, a megújuló természetet. De a pedagógusok is tripla munkát végeztek: a sok adminisztratív feladat mellett még a gyerekek elektronikusan beérkező leckéit is javítaniuk kellett. És persze kitartani anya, apaként, oktatni, lekötöni a saját gyerekeiket is...

Furcsa esztendő vége felé közeledünk. De nem lesz egyszerű a mostani tanév sem. Már az előkészületek sem voltak azok. Hibrid oktatás ... Vagyis vagy online vagy iskolai órák, persze azok is a járványügyi szabályok betartásával ... Egyre inkább felgyorsult az online „családi élet”, a rokonokkal a technika eszközein keresztül történő kapcsolattartás mindennappossá vált. Online születésnapok, online törődés... és online szeretet?

Létezhet ez a személyes találkozások nélkül? Hosszútávon aligha. Persze minden időben volt „hadiállapot” egymástól elszakadva, de egymást soha nem feledve élő emberekkel.

De az élet akkor egy idő után a normál mederbe terelődött, ami azt jelentette, hogy nem munkával, rohanással telt a vasárnap, hanem húsleves mellett beszélgettek a nagyszülők, szülők, gyermekek. Hogy volt idő akkor mindenre? Szinte hihetetlen! Pedig sokkal kevesebb szuper háztartási gép szolgált ki minket!

Nem tudjuk, mit hoz a jövő. De mindenképpen az az ideális, ha a gyermek és a pedagógus között személyes napi kapcsolat van. Nem erősíthetjük még jobban az elszemélytelenedés sok éve tartó folyamatát! Robotvilágot nem építhetünk! A pedagógus a személyiségével, a biztató szavával is tanít, ezt csak az iskolai közegben lehet megvalósítani!

Lehet online tér, de kell a játszótér, a szabadság, a mozgás öröme is! Ne csak telefonfüggő gyerekek legyenek! Ez lenne a cél... Még akkor is, ha a tőlünk független események, a különleges helyzetek szigorú szabályok betartására is kényszerítenek gyermeket, felnőttet egyaránt.

Reméljük, eljön az az idő, amikor újra lesznek nagy, közös ünnepeink, hagyományos módon. Addig is, és mindig, hitben erősnek és derűsnek kell lennünk, mert mindig ez viszi előbbre az embert, ez tartja meg testi, lelki egészségben!⁹

⁹ 2020. október

Prózavers az édes életről

Párom vallomása...

Édes, ékes élet, mesélj még meséket. Mondd, hogy nem hoz már lázba gyermeki éned vágya, mi benned most is tán él. Oly törékeny az, kinek szívéen nincs még páncél, ki még hisz a szónak, ki még bizik, annak tiszta a lelke. Kire még nem hullott a világ tisztátalan leple. És vagy te, ki tanítod a fájdalmat, ki szítod a haragot, ki a fogával a húsba mélyre harapott. Túlhevült világ, van-e gyógyír lelkedre, mert angyal és ördög nem fér meg egy ketrecben. Füstként szálljon tova minden hamis érzés, erősnek kell lenni, ez nem is lehet kérdés! Tudom! A szem a lélek tükre s benne a nagyvilág, s ha belenézel, ott megtalálasz. Álmok, remény, kudarc, nagy csaták. Mosoly, kaland, nagy utazás. Benne erő, hit, a te erőd vár. Lásd a jót és élj meg minden csodát!

Horváth Zsuzsanna

